

การศึกษาเศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทภาคการเกษตร

สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เอกสารวิชาการ เลขที่ 302
12 พฤศจิกายน 2556

Bureau of International Agricultural Economics
Office of Agricultural Economics
Ministry of Agriculture and Cooperatives
Technical Paper NO 302
12 November 2013

บทคัดย่อ

การศึกษาเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กรอบแนวคิด แนวทางการดำเนินการของเศรษฐกิจสีเขียว และเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคเกษตรของไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว

ในการศึกษาเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคเกษตรของไทยนั้น อาศัยข้อมูลกรอบแนวคิดในบทที่ 2 และแนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบทที่ 3 มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา ซึ่งกรอบแนวคิด และแนวทางการดำเนินงานของประเทศต่างๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง และระบบนิเวศมีความสมดุล นำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเสนอแนวทางการดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียวในเชิงนโยบายกว้างๆ เน้นการใช้นโยบายภาครัฐในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการผลักดันมาตรการ/กฎระเบียบ/กฎหมาย เพื่อจูงใจ/ห้ามการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการดำเนินเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงมุ่งเน้นการสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการผลิต การค้าที่รักษาสิ่งแวดล้อม การร่วมกันรักษาปกป้อง และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ส่วนการดำเนินงานของไทยในปัจจุบัน ได้บรรจุแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวไว้ในแผนฯ ฉบับที่ 11 เพื่อมุ่งเน้นสู่การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ “เศรษฐกิจสีเขียว” ที่ชัดเจน นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายหน่วยงานที่กำหนดยุทธศาสตร์หรือออกกฎหมายที่สอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจสีเขียว โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมุ่งสู่เศรษฐกิจ สีเขียว อาทิ พ.ร.บ. มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม (กระทรวงการคลัง) ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (กระทรวงอุตสาหกรรม) แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) เป็นต้น

ผลการศึกษาเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคเกษตรของไทยพบว่า ภาคการเกษตรเป็นสาขาหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบของเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งนิยามและองค์ประกอบของการเกษตรในบริบทของเศรษฐกิจสีเขียวและการเกษตรยั่งยืนในภาพรวมไม่แตกต่างกัน การดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคเกษตร ควรคำนึงถึงการบูรณาการสามเสาหลักเช่นกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยต้องให้ความสำคัญกับ (1) พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร (2) การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (3) การสร้างความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ สำหรับการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ผ่านมา พบว่ามีการดำเนินการ/แผนงานต่างๆ ที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน อาทิ การประยุกต์แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้อยู่ในระบบของการทำเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่างๆ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ รวมถึงการพัฒนาพืชพลังงานทดแทน ปัจจุบัน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ร่างแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) โดยได้บรรจุประเด็นเศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) ไว้ด้วย

ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร และยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาศูนย์ปฏิบัติการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน ซึ่งมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของเศรษฐกิจสีเขียว

อย่างไรก็ตาม เพื่อเตรียมความพร้อมและการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายให้สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของโลก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องเร่งสนับสนุน/ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการต่างๆ เพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว อาทิ สร้างการรับรู้/การตระหนักรู้/และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียว ส่งเสริมและขยายผลการดำเนินงานของ กษ. ที่สอดคล้อง และ/หรือผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี-นวัตกรรมสีเขียวใหม่ๆ ที่เน้นการประหยัดทรัพยากรและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีขนาดเล็กสำหรับเกษตรกรรายย่อย สนับสนุนการลงทุนเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว รวมถึงการจัดซื้อจัดจ้างสีเขียว การให้เงินอุดหนุน และสร้างแรงจูงใจ เช่น มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกร หรือการช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตเพื่อสนับสนุนให้ปรับระบบ/รูปแบบการทำเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การใช้กลไกตลาดสนับสนุนให้เกิดตลาดของผลิตภัณฑ์สีเขียว รวมถึงการสร้างระบบมาตรฐาน รวมทั้งการออกมาตรการเพื่อระบุงเงินไขในการจัดซื้อสินค้าบางประเภท เช่น สินค้าเกษตรที่มาจากระบบเกษตรกรรมยั่งยืน สินค้าที่ติดฉลากเพื่อสิ่งแวดล้อมหรือฉลากสีเขียว เพื่อให้สินค้าเหล่านี้มีตลาดจำหน่าย และสามารถแข่งขันได้ต่อไปในอนาคต การใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อแสวงองค์ความรู้เทคโนโลยี และแหล่งทุน เพื่อให้สามารถยกระดับมาตรฐานและเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงติดตามนโยบาย/มาตรการ/การดำเนินงานเศรษฐกิจสีเขียวของประเทศต่างๆ เนื่องจากปัจจุบัน มีการใช้ประเด็นสิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องกีดกันทางการค้าในหลายประเทศ ซึ่งการดำเนินการด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ควรให้ความสำคัญกับการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมเป็นหลัก เพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรต่อไป

คำนำ

เอกสารฉบับนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์กรอบแนวคิด แนวทางการดำเนินการของเศรษฐกิจสีเขียว รวมทั้งการดำเนินงานของประเทศต่างๆ และของไทยที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว เพื่อเสนอแนะแนวทางการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคการเกษตร และให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดทำนโยบาย รวมถึงเป็นการสร้างความเข้าใจ ความตระหนักถึง และเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การศึกษานี้ได้รับความร่วมมือและการอนุเคราะห์ข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อม จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ จึงใคร่ขอถือโอกาสขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย และคณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจแนวทางการดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียว โดยเฉพาะในบริบทภาคการเกษตรได้มากยิ่งขึ้น

สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

12 พฤศจิกายน 2556

สารบัญ

บทที่ 1	บทนำ 1	
	1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
	1.2 วัตถุประสงค์.....	2
	1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	3
	1.4 วิธีการศึกษา.....	3
	1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2	กรอบแนวคิด.....	4
	2.1 แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว.....	4
	2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง.....	7
บทที่ 3	แนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว	11
	3.1 แนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของโลก.....	11
	3.2 แนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของภาคเกษตรขององค์กรต่างๆ.....	20
	3.3 การดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียวของประเทศต่างๆ	24
	3.4 การดำเนินการภายในประเทศที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว	28
บทที่ 4	ผลการศึกษา	37
	4.1 สรุปนิยามและสาขาเศรษฐกิจสีเขียว.....	37
	4.2 แนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของภาคการเกษตรของไทย.....	39
	4.3 ผลการดำเนินงานการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว.....	39
	4.4 การเตรียมความพร้อมเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.....	41
บทที่ 5	สรุปและข้อเสนอแนะ	43
	5.1 สรุป.....	43
	5.2 ข้อเสนอแนะ	44
	บรรณานุกรม	46
	ภาคผนวก	
	ภาคผนวก ก เอกสารผลลัพธ์ “The Future We Want” ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการจัด	
	ความยากจน.....	51
	ภาคผนวก ข ประเภทการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน	57

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สาขาที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว	34

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจสีเขียว	40

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

นับแต่เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และการปฏิวัติเขียว (The Green Revolution) ในช่วงทศวรรษที่ 6 โลกได้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างไม่หยุดยั้ง มีการลงทุนโดยใช้ทรัพยากรของโลกเป็นจำนวนมากเพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่มีสิ้นสุดของมนุษย์ จนละเลยการพัฒนาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพชีวิต สังคม กลายเป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อม ความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การสูญพันธุ์ของพันธุ์พืชและสัตว์ต่างๆ ปัญหาสังคม คุณภาพชีวิตที่ไม่ได้มาตรฐาน ฯลฯ ประกอบกับวิกฤติการณ์ด้านอาหารและพลังงานที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2550-2551 รวมถึงปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ หรือแม้แต่วิกฤติการณ์ทางการเงินในหลายประเทศทั่วโลก ทำให้ประเทศต่างๆ รวมถึงเวทีการเจรจาระหว่างประเทศเริ่มหันกลับมาทบทวนรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต และนำมาสู่แนวคิด “เศรษฐกิจสีเขียว” หรือ Green Economy ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิต และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุล

กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสากลได้เริ่มขึ้นตั้งแต่มีการก่อตั้งองค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) ในปี พ.ศ. 2516 และได้เพิ่มความเข้มข้นมากขึ้นภายหลังการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development: UNCED) หรือการประชุมสุดยอดของโลก (The Earth Summit) หรือการประชุมริโอ (Rio Conference) ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของนานาประเทศในการผลักดันรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน และเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญในการลงทุนอุตสาหกรรมสีเขียว เพื่อสร้างระบบ “เศรษฐกิจสีเขียว” เพื่อเป็นกลไกในการผลักดันเศรษฐกิจของโลกให้พัฒนาไปอย่างทิศทางสีเขียวและยั่งยืน โดยเชื่อมั่นว่าเศรษฐกิจสีเขียวจะสามารถสร้างงาน การออมเงิน และปกป้องผู้ด้อยโอกาส

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติ (The United Nations: UN) และองค์กรต่างๆ ภายใต้องค์การสหประชาชาติ เช่น องค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conferences on Trade and Development: UNCTAD) ได้พยายามกระตุ้นให้นานาประเทศเร่งให้ความสำคัญ และตระหนักถึงความสำคัญของแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียว โดยจัดทำเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับเรื่องนี้ออกมาเป็นจำนวนมาก มีการจัดประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนกระแสเศรษฐกิจสีเขียวได้ทวีความสำคัญมากขึ้น เมื่อองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้เรื่อง “เศรษฐกิจสีเขียวภายใต้บริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน”

เป็นวาระสำคัญในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Rio+20) ที่จัดขึ้นในเดือนมิถุนายน ปีพ.ศ. 2555 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาแบบใหม่ จนทำให้หลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน หันกลับมาให้ความสำคัญเรื่องนี้อีกครั้ง

สำหรับประเทศไทย มีแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิต และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน โดยยึดแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานมานานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย และเป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2555) ทั้งนี้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน "ทางสายกลาง" โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ นับจากนั้นเป็นต้นมาสังคมไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้ัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 ตลอดจนบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (รศ.ดร.อดิศร์, 2555)

กระแสเศรษฐกิจสีเขียวที่เกิดขึ้นนับเป็นโอกาสอันดีสำหรับประเทศไทยในการทบทวนทิศทาง และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา แม้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะมีแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับเศรษฐกิจสีเขียวอยู่บ้างแล้ว แต่ยังคงไม่ได้รับความสำคัญหรือความสนใจในลำดับต้นๆ เท่าใดนัก ดังนั้น การตื่นกระแสเศรษฐกิจสีเขียวของโลกในปัจจุบัน จะเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงภาคประชาสังคม ได้ตระหนักถึงและมุ่งให้ความสนใจกับประเด็นแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวมากขึ้น ตลอดจนเป็นการแสดงจุดยืนของประเทศไทยในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในเวทีนานาชาติ สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศจึงได้ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคเกษตร การดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียวของประเทศต่างๆ และการดำเนินการภายในประเทศ รวมถึงแผนการดำเนินการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) เพื่อเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กรอบแนวคิด แนวทางการดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียว และเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคเกษตรของไทย

1.2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 รวบรวมนิยามและแนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวขององค์การสหประชาชาติเป็นหลัก

1.3.2 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคการเกษตร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 – 11 และแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 – 11

1.4 วิธีการศึกษา

1.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล: ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยรวบรวมข้อคิดเห็นต่อเศรษฐกิจสีเขียวจากองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 – 11 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 – 11 จัดทำโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผลการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องปี พ.ศ. 2554

1.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล: วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยสังเคราะห์กรอบแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานเศรษฐกิจสีเขียวของประเทศ/องค์กรต่างๆ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการเกษตร ตลอดจนโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่แนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคเกษตรของไทย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำนโยบาย/ยุทธศาสตร์ต่อไป ตลอดจนเพื่อสร้างความเข้าใจความตระหนักถึง และเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทที่ 2

กรอบแนวคิด

องค์กรระหว่างประเทศ และสถาบันวิจัยต่างๆ ได้จัดทำเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจสีเขียว หรือ Green Economy ออกมาเป็นจำนวนมาก เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมของประเทศต่างๆ ในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว โดยมีการให้นิยามความหมายและองค์ประกอบในทิศทางที่นำไปสู่ความยั่งยืนในด้านต่างๆ อาทิ ความมั่นคงทางอาหาร น้ำ พลังงาน มหาสมุทรและทะเล ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น ในขณะที่ประเทศไทยก็ได้มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและขจัดความยากจนเช่นกัน สรุปได้ดังนี้

2.1 แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว

2.1.1 นิยามเศรษฐกิจสีเขียว

1) การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี ค.ศ. 2012 (Rio+20) เผยแพร่เอกสารผลลัพธ์ “the future we want” ระบุว่า เศรษฐกิจสีเขียวเป็นเครื่องมือเพื่อการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน ช่วยปกป้องและเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพด้านทรัพยากร ส่งเสริมรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน และขับเคลื่อนโลกไปสู่การพัฒนาแบบคาร์บอนต่ำ โดยเศรษฐกิจสีเขียวควรเป็นกรอบของการตัดสินใจทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการสามเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม)

2) The Global Citizens Center (2012) ให้คำนิยามของเศรษฐกิจสีเขียวในแง่ของ “Triple bottom line” ที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ 3 ส่วนหลัก ได้แก่ **ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม** ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า ระบบนิเวศของโลกเป็นระบบปิด มีทรัพยากรจำกัด และศักยภาพในการจัดการและการทดแทนทรัพยากรมีข้อจำกัด เราใช้ชีวิตโดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ของโลก ดังนั้น เราจึงจะต้องสร้างระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และจะต้องปรับการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับระบบนั้น **สังคม** ตั้งอยู่บนความเชื่อว่าวัฒนธรรมและศักดิ์ศรีเป็นแหล่งทรัพยากรอันทรงคุณค่า เช่นเดียวกับกับทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ไม่ให้สูญสลายไป เราจึงต้องสร้างระบบเศรษฐกิจให้มีชีวิตชีวา เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงมาตรฐานการดำรงชีวิตเหมาะสม และได้รับโอกาสการในพัฒนาตนเองและการเข้าสังคม **รากฐานของท้องถิ่น** ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าการเชื่อมโยงที่แท้จริงระหว่างกันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนและความยุติธรรม เศรษฐกิจสีเขียวจึงเป็นการรวบรวมความต้องการของแต่ละชุมชนท้องถิ่นจากทั่วโลกและตอบสนองความต้องการเหล่านั้นโดยการดำเนินการตามหน้าที่ ผลผลิตสินค้าในท้องถิ่นนั้น ตลอดจนแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างกัน

3) International Trade Union Confederation หรือ ITUC (2012) หลักการเพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว 10 ประการ ดังนี้ 1) ความเท่าเทียมกันทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ 2) การดำเนินการแบบองค์รวมและการมีส่วนร่วมของเยาวชน ผู้หญิง คนยากจน และแรงงานที่มีทักษะต่ำ 3) การเปลี่ยนแปลงลักษณะของงานแบบดั้งเดิม และการสร้างงานแบบใหม่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและงานที่ดีมีคุณค่า 4) เคารพในสิทธิของแรงงานและสภาพแรงงาน 5) บรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคมและความพึงพอใจต่อความต้องการของมนุษย์ในระยะยาว รวมถึงการเข้าถึงน้ำ อาหาร ที่อยู่อาศัย พลังงาน ที่ดิน

สุขภาพ การศึกษา การขนส่ง และวัฒนธรรม 6) ส่งเสริมการใช้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับความสำคัญของแหล่งพลังงานทดแทน การตระหนักถึงต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์วัฏจักรชีวิตและเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Zero Carbon) และของเสีย (Zero Waste) 7) ให้ความสำคัญกับการใช้วัตถุดิบในการผลิตมากกว่าการลดต้นทุนด้านแรงงาน 8) ให้มีระยะเวลาในการเปลี่ยนเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวสำหรับแรงงานและชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบ รวมถึงการขยาย โครงข่ายคุ้มครองทางสังคม พัฒนากลไกทางสังคมเพื่อนำไปสู่นโยบายเศรษฐกิจสีเขียว 9) ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจที่แท้จริงปราศจากการเก็งกำไร และ 10) ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย

4) **UNEP (2010)** ได้นิยามเศรษฐกิจสีเขียวไว้ว่า เป็นระบบเศรษฐกิจที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น เพิ่มความเป็นธรรมทางสังคม ในขณะที่ลดความเสี่ยงทางด้านสิ่งแวดล้อม และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศได้อย่างมีนัยสำคัญ หรือความหมายอีกนัยหนึ่งคือ การปลดปล่อยคาร์บอนในระดับต่ำ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน ในทางปฏิบัติ คือ การเติบโตของรายได้และการจ้างงานจากภาครัฐและเอกชน เพื่อลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนและมลพิษ สนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันการสูญเสียของความหลากหลายทางชีวภาพ และการบริการนิเวศวิทยา โดยเน้นความสมดุลระหว่างการปกป้องสิ่งแวดล้อม การลดปัญหาความยากจน และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสีเขียว ไม่ได้เป็นเป้าหมายที่แตกต่างหรือจะมาแทนที่แนวคิดเรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) แต่เป็นการมองว่าการจะไปสู่เป้าหมายความยั่งยืนได้ จำเป็นต้องมีการจัดการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง

5) **UNCTAD (2010)** เศรษฐกิจสีเขียว เป็นระบบเศรษฐกิจที่ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในปัจจุบันดีขึ้น และสามารถลดความ ไม่เสมอภาคได้ในระยะยาว และไม่ทำให้ประชาชนรุ่นหลังประสบกับความเสียด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้านระบบนิเวศที่เสียสมดุล เศรษฐกิจสีเขียว เป็นระบบเศรษฐกิจที่ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในปัจจุบันดีขึ้น และสามารถลดความ ไม่เสมอภาคได้ในระยะยาว และไม่ทำให้ประชาชนรุ่นหลังประสบกับความเสียด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้านระบบนิเวศที่เสียสมดุล ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว เศรษฐกิจสีเขียวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจสีเขียวอาจมีความหมายและขอบเขตที่หลากหลาย ดังนี้ (1) อาจมองเห็นเป็นภาคเศรษฐกิจ เช่น ป่าไม้ ที่ดิน น้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ พลังงาน (2) อาจหมายถึงแนวปฏิบัติที่ดี เช่น การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน การบูรณาการยุทธศาสตร์ การดำเนินธุรกิจด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม การติดตามคาร์บอนฟุตพริ้นท์ (3) อาจเป็นทิศทางของนโยบายในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น ราคาสินค้า ภาษี เงินอุดหนุน การลงทุนภาครัฐ การศึกษา การพัฒนาและวิจัย (4) อาจเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และการปฏิบัติดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และ (5) อาจเป็นเป้าหมายสุดท้าย ในการดำเนินนโยบายและแนวปฏิบัติที่ดีเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยสร้างแรงจูงใจและการสนับสนุนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

6) **สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)** เศรษฐกิจสีเขียว คือ การพัฒนาที่มุ่งไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่กิจกรรมภายใต้แนวทางการพัฒนาดังกล่าว มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่ไม่ส่งผลกระทบทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และสูญเสียความสมดุลในการที่จะคำนวณการดำรงชีวิตและสนับสนุนวิถีชีวิตของประชากรในทุกสาขาการผลิต”

7) สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2553) เศรษฐกิจสีเขียว คือ เศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับ ทรัพยากรที่มีอยู่บนโลกใบนี้ โดยทิศทางของเศรษฐกิจสีเขียว คือการให้ความสำคัญต่อ “มูลค่าของการใช้ประโยชน์” (use-value) ไม่ใช่ “มูลค่าการแลกเปลี่ยนหรือเงิน” (exchange-value or money) อีกทั้งดำเนินการโดยคำนึงถึงคุณภาพ ไม่ใช่ ปริมาณ

2.1.2 สาขาการพัฒนาค่าที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว

1) UNEP (n.d.) กำหนดสาขาการผลิตสำคัญที่จะนำพาระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันก้าวเข้าสู่ ระบบเศรษฐกิจสีเขียว ไว้ 11 สาขา โดยพิจารณาจากลักษณะของทุนที่ทำให้เกิดกิจกรรมมา ดังนี้ สาขาที่มีการผลิตโดยใช้ทุนธรรมชาติ 4 สาขา ได้แก่ 1) สาขาการเกษตร 2) สาขาประมง 3) สาขาป่าไม้ และ 4) สาขาน้ำ และสาขาที่มีการผลิตโดยใช้ทุนที่สร้างขึ้น 7 สาขา ซึ่งเป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมสีน้ำตาล (อาทิ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง ขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย) ได้แก่ 1) สาขาการขนส่ง 2) สาขาพลังงาน 3) สาขาอุตสาหกรรม 4) สาขาขยะมูลฝอย 5) สาขาอาคารสิ่งก่อสร้าง 6) สาขาการท่องเที่ยว และ 7) สาขาเมือง

2) องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจสีเขียว ได้แก่ (1) การสร้างและใช้พลังงานหมุนเวียน: การใช้ทรัพยากรใดๆ และพลังงานหมุนเวียนเพื่อทดแทนการใช้ฟอสซิล เพื่อไม่ให้เกิดปรากฏการณ์ก๊าซเรือนกระจก และสารพิษที่เกิดจากกระบวนการเผาไหม้ของเชื้อเพลิง (2) ประสิทธิภาพของการใช้พลังงาน: แสวงหาวิธีการและเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ เพื่อลดการใช้พลังงาน (3) การจัดการและลดของเสีย: พิจารณาแนวคิดที่แตกต่างจากการป้องกัน การทำให้น้อยลง การลดการใช้ การนำกลับมาใช้ใหม่ การรีไซเคิล การเปลี่ยนแปลงของเสีย และกระบวนการกำจัดสิ่งของ เพื่อให้แน่ใจว่าการใช้วัตถุดิบ และการสร้างของเสียก็ยังสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ (4) การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างยั่งยืน: ตระหนักถึงความสำคัญของมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำจืด ป่าไม้ ดิน ปะการัง และการบริการเชิงระบบนิเวศน์ เพื่อให้มีระบบนิเวศน์ที่ดี และ (5) การสร้างงานสีเขียว: สนับสนุนให้เกิดงานที่เหมาะสม เช่น ได้รับความรู้ได้เพียงพอ สภาพการทำงานที่ปลอดภัย มีความมั่นคงในการทำงาน โอกาสทางอาชีพที่เป็นเหตุเป็นผลกัน และสิทธิของคนทำงาน

3) The Green Economy Group กำหนดให้เศรษฐกิจสีเขียวประกอบด้วย 25 อุตสาหกรรม ได้แก่ 1) เชื้อเพลิงชีวภาพ 2) พลังงานชีวมวล 3) การจัดเก็บและการเก็บรักษาคาร์บอน 4) ตลาดคาร์บอนและสินเชื่อกำลังงานทดแทน 5) การให้บริการเกี่ยวกับการปรับตัวจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป 6) การกระจายระบบผลิตไฟฟ้า 7) การบริการระบบนิเวศ 8) การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรีไซเคิล การอนุรักษ์ ซอฟต์แวร์และการควบคุม 9) การเก็บพลังงาน แบตเตอรี่ และเชื้อเพลิง 10) พลังงานความร้อนใต้พิภพ 11) เทคโนโลยีสีเขียว 12) ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง/วัสดุ และการสร้างอาคารสีเขียว 13) เทคโนโลยีการขนส่งและยานพาหนะสีเขียว 14) ไฟฟ้าพลังน้ำ 15) ก๊าซธรรมชาติ 16) พลังงานจากมหาสมุทร 17) การลดก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศกำลังพัฒนา

18) ระบบโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ 19) พลังงานจากแสงอาทิตย์ 20) เกษตรกรรมยั่งยืน และผลิตภัณฑ์/อาหาร/และเกษตรอินทรีย์ 21) การจัดการของเสีย 22) การจัดการน้ำเสีย 23) การเปลี่ยนของเสียเป็นพลังงาน และ 24) น้ำและเทคโนโลยีเกี่ยวกับน้ำ 25) พลังงานจากลม

4) **Karl Burkart** กำหนดให้เศรษฐกิจสีเขียวขึ้นอยู่กับสาขาหลัก 6 สาขา ดังนี้ 1) พลังงานทดแทน: แสงอาทิตย์ ลม ไต้พิภพ มหาสมุทร รวมถึงคลื่นทะเล ก๊าซชีวภาพ และเซลล์เชื้อเพลิง (อุปกรณ์ที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาเคมี-ไฟฟ้า) 2) อาคารสีเขียว: เครื่องจักรสีเขียวเพื่อผลิตพลังงานและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินที่อยู่อาศัยและมูลค่าเชิงพาณิชย์ วัสดุและผลิตภัณฑ์สีเขียว การก่อสร้างที่อนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม 3) การขนส่งที่สะอาด: เชื้อเพลิงทดแทน การขนส่งสาธารณะ ยานพาหนะระบบไฮบริดและไฟฟ้า โครงการรถร่วมบริการและการใช้รถร่วมกัน 4) การจัดการน้ำ: ระบบน้ำหมุนเวียนน้ำที่ใช้แล้ว และน้ำฝน การจัดภูมิทัศน์ที่ใช้น้ำน้อย การทำน้ำดื่มให้สะอาดถูกสุขลักษณะ การจัดการน้ำจากพายุหรือฝน 5) การจัดการของเสีย: รีไซเคิล การกำจัดขยะจากชุมชน การฟื้นฟูที่ดินซึ่งมีสภาพดินปนเปื้อนสารพิษหรือติดเชื้อ (Brownfield land) กองทุนเพื่อแก้ไขพื้นที่ให้สะอาด (Superfund cleanup) บรรจุภัณฑ์แบบยั่งยืน และ (6) การจัดการดิน (การเกษตรอินทรีย์ การอนุรักษ์และฟื้นฟูที่อยู่อาศัย ป่าไม้และสวนสาธารณะในเมือง การฟื้นฟูและการปลูกป่า การปรับปรุงคุณภาพดิน

5) **Center for Community Innovation** หรือ CCI กำหนดให้เศรษฐกิจสีเขียวประกอบด้วยสาขาหลัก 4 สาขา ได้แก่ 1) พลังงานทดแทน (แสงอาทิตย์ ลม ความร้อนใต้พิภพ) 2) อาคารสีเขียวและเทคโนโลยีที่ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ 3) โครงสร้างพื้นฐานและการขนส่งที่ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) การรีไซเคิลและการเปลี่ยนของเสียเป็นพลังงาน ทั้งนี้ เศรษฐกิจสีเขียวไม่ใช่แค่ความสามารถในการผลิตพลังงานสะอาดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดกระบวนการผลิตที่สะอาดด้วย เช่นเดียวกับการเติบโตของตลาดผลิตภัณฑ์ที่ใช้พลังงานน้อยในการผลิตอาหารอินทรีย์และเพื่อบริโภคภายในประเทศ ดังนั้น อาจรวมถึงผลิตภัณฑ์ กระบวนการ และการให้บริการที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือปรับปรุงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หน่วยงานต่างๆ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาร่วมกันพิจารณากลั่นกรองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง สรุปออกมาเป็นนิยามความหมาย ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนะการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ ดังนี้ (1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นไม่มาเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (2) ความมีเหตุผล หมายถึง หมายถึงการตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่พึงมาคิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วงโดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ และ (3) ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ โดยมีเงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ (1) เงื่อนไขหลักวิชาการ อาศัย ความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน (2) เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รักสามัคคี ไมโลภ ไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น และ (3) เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และปัญญาบริหารจัดการการใช้ชีวิต โดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ (1) ด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช่จ่ายเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป (2) ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว (3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง รักษาเอกลักษณ์ ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย (4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน (5) ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

2.2.2 เกษตรกรรมยั่งยืน

การพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน อาศัยเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกรูปแบบการปฏิบัติ โดยการพัฒนากษัตริย์แบบยั่งยืน หมายถึง ระบบการทำเกษตรที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ โดยจะต้องฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในไร่นาและสิ่งแวดล้อม ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและมีผลตอบแทนที่จะทำให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นระบบที่ยึดหลักความยืดหยุ่นใน

การปรับตัวให้สอดคล้องและเหมาะสมกับภูมิสังคมในแต่ละพื้นที่ โดยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนสามารถกำหนดพื้นฐานหลักตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเภทการเกษตรแบบยั่งยืน (กรมหม่อนไหม, ม.ป.ป.) ดังนี้

1) พื้นฐานหลักของระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน

(1) เป็นระบบการผลิตอย่างมีเหตุผลทางวิชาการที่เหมาะสมสอดคล้องต่อสภาพแวดล้อมในไร่นา มีการดำเนินการผลิตได้ผลจริงตามสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป

(2) มีการจัดสรรพื้นที่การเกษตรที่พอดีพอประมาณ เกื้อกูลต่อสภาพแวดล้อม รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพเกื้อกูลกัน

(3) ระบบการผลิตที่มีความหลากหลายของผลผลิตพืชและสัตว์ เป็นภูมิคุ้มกันตนเอง จากความเสี่ยงจากภัยเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก สร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน และมีรายได้จากผลผลิตที่เหลือขายสู่ตลาดตามสมควร

(4) เป็นระบบการผลิตที่เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสร้างความรู้ในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน

(5) เป็นระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานคุณธรรมของเกษตรกรที่มีความเพียร อดทน ขยัน ไม่เสีงง ไม่โลภ ไม่ขัดแย้งกัน และไม่ประมาทจนเกินพอดี เกื้อกูลประโยชน์ทั้งเกษตรกร ผู้บริโภคและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทำให้เกิดเป็นกลุ่มองค์กรเครือข่ายของเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) ประเภทการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ประกอบด้วย 5 รูปแบบหลัก (รายละเอียดปรากฏตามภาคผนวก ข) ดังนี้

(1) เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) คือ ระบบเกษตรที่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสอดคล้อง สร้างผลผลิตพืชและสัตว์ให้เหมาะสมกับระบบนิเวศของพื้นที่โดยไม่แบ่งแยกทุกสิ่งออกจากธรรมชาติ พยายามแทรกแซงการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีทางการผลิตให้น้อยที่สุด ทำให้ระบบการเกษตรและธรรมชาติเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างเป็นองค์รวมเพื่อให้เกษตรกรสามารถมีชีวิตอยู่แบบพอเพียงและพึ่งตนเองได้

(2) เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) เป็นรูปแบบการทำเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพ โดยการทำการเกษตรอินทรีย์จะนำเศษซากพืช ซากสัตว์ และซากเหลือทิ้งต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงดิน

(3) เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) คือ ระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดจะต้องเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในไร่เป็นอย่างดีเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(4) วนเกษตร (Agro-forest) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรและพื้นที่ป่าไม้อย่างยั่งยืน โดยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความสอดคล้องเกื้อกูลกับระบบนิเวศป่าไม้ในท้องถิ่น

(5) เกษตรทฤษฎีใหม่ คือระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ที่มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่พอเพียงและสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงแก่ครัวเรือน สร้างความมั่นคงทางอาหาร เกิดการพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพาจากภายนอก

บทที่ 3

แนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว

ในบทนี้จะเป็นการสรุปพิมพ์เขียวเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน ค.ศ.2012 จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2012 (United Nations Conference on Sustainable Development: UNCS D) หรือ Rio+20 เมื่อวันที่ 20-22 มิถุนายน 2555 ณ นครริโอ เดอ จาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล และแนวทางการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสีเขียว รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการนำเศรษฐกิจสีเขียวมาใช้ นอกจากนี้ ได้รวบรวมประสบการณ์การดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียวของประเทศต่างๆ และของไทย ดังนี้

3.1 แนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของโลก

3.1.1 พิมพ์เขียวเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน ค.ศ. 2012

ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2012 (United Nations Conference on Sustainable Development: UNCS D) หรือ Rio+20 ระหว่างวันที่ 20-22 มิถุนายน 2555 ณ นครริโอ เดอ จาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันให้คำมั่นต่อการดำเนินการด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน และประเมินความก้าวหน้าและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยมีหัวข้อหลักของการประชุม 2 เรื่อง คือ (1) เศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน (Green Economy in the Context of Sustainable Development and Poverty Eradication) และ (2) กรอบเชิงสถาบันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Institutional Framework for Sustainable Development) โดยมีผู้นำประเทศ/หัวหน้าคณะผู้แทนประเทศกว่า 100 ประเทศทั่วโลกเข้าร่วมการประชุม สำหรับประเทศไทยมีศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เป็นองค์หัวหน้าคณะผู้แทนไทยในการประชุม

ในการประชุมนี้ผู้นำประเทศทั่วโลกได้ตกลงร่วมกันในการรับรองเอกสารผลลัพธ์การประชุม (Outcome Document) ที่ใช้ชื่อว่า “The Future We Want” ซึ่งเอกสารดังกล่าว จะกลายเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนบทใหม่ต่อไป โดยที่ประชุมได้เห็นชอบร่วมกันว่าเศรษฐกิจสีเขียวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน สรุปแนวทางสำคัญของเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน (รายละเอียดปรากฏตามภาคผนวก ก) ดังนี้

1) แต่ละประเทศสามารถเลือกใช้วิธีการ วัสดุทัศน รูปแบบและเครื่องมือที่แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและลำดับความสำคัญก่อนหลังของประเทศตน เพื่อบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งสามมิติ โดยเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการกำหนดนโยบาย แต่ก็ยังไม่ควรกำหนดเป็นเรื่องตายตัว ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักการของปฏิญญาริโอ แผนปฏิบัติการ 21 แผนการดำเนินงาน

โจอันเนสเบอร์ก และควรมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ตกลงกันไว้ระหว่างประเทศ รวมทั้งเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

2) การกำหนดนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการจัดความยากจน ควร:

- (1) สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ
- (2) เคารพอธิปไตยของแต่ละประเทศในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของประเทศนั้นๆ โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของประเทศ วัตถุประสงค์ ความรับผิดชอบ การจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของประเทศ
- (3) มีสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุน และสถาบันที่ดีสนับสนุนในทุกระดับ โดยรัฐบาลมีบทบาทเป็นผู้นำ และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมถึงภาคประชาสังคม มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย
- (4) ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน สมาชิกทุกคนในสังคมได้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมนวัตกรรมและให้โอกาส สิทธิประโยชน์ เพิ่มอำนาจแก่คนทุกคนและเคารพสิทธิมนุษยชนทุกประการ
- (5) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น รวมทั้งจัดหาทรัพยากรทางการเงิน สร้างขีดความสามารถและการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ประเทศกำลังพัฒนา
- (6) หลีกเลี่ยงการสร้างเงื่อนไขที่ไม่จำเป็นในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ และการเงิน
- (7) ไม่ถูกนำไปใช้เป็นวิธีเลือกปฏิบัติตามอำเภอใจหรือไม่ชอบ หรือแอบแฝงสร้างข้อจำกัดต่อการค้าระหว่างประเทศ
- (8) ส่งเสริมสวัสดิการของคนพื้นเมืองและชุมชนคนพื้นเมือง ชุมชนในพื้นที่ และชุมชนดั้งเดิมอื่นๆ และหลีกเลี่ยงการทำอันตรายต่อมรดกทางวัฒนธรรมแนวปฏิบัติและแนวความรู้ตามแบบประเพณีนิยมของชนดังกล่าว
- (9) ส่งเสริมสวัสดิการของสตรี เด็ก เยาวชน คนพิการ เกษตรกรรายย่อย ชาวประมง และผู้ที่ทำงานในสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม และปรับปรุงการดำเนินชีวิตและเพิ่มอำนาจแก่คนยากจนและประชากรกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา
- (10) ใช้ศักยภาพของหญิงและชายอย่างเต็มที่ และพยายามให้หญิงและชายมีบทบาทเท่าเทียมกัน

- (11) ส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างผลผลิตในประเทศกำลังพัฒนาที่ช่วยลดปัญหาความยากจน
 - (12) ส่งเสริมการบริโภคและรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืน
- 3) เศรษฐกิจสีเขียวจะเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และลดผลกระทบที่ไม่ดีต่อสิ่งแวดล้อม เพิ่มประสิทธิภาพทรัพยากรและลดของเสีย
 - 4) การลงมือแก้ไขอย่างเร่งด่วน กรณีที่มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ไม่ยั่งยืน เป็นวิธีพื้นฐานที่สามารถจัดการความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการอนุรักษ์ และการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ ช่วยฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมการเติบโตของโลกที่เท่าเทียมโดยสมาชิกทุกคนในสังคมได้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยั่งยืน
 - 5) รับรู้ถึงความสำคัญของการสร้างแรงงานที่มีทักษะ ปรับปรุงความรู้และขีดความสามารถทางด้านสถิติเกี่ยวกับแนวโน้มของการจ้างงาน บูรณาการข้อมูลต่างๆ ให้เป็นสถิติในระดับประเทศ โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องภายในกรอบอาณัติของหน่วยงานนั้นๆ
 - 6) ให้มีการประเมินผลปัจจัยทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ และสนับสนุนให้มีการบูรณาการปัจจัยดังกล่าวในกระบวนการตัดสินใจ โดยใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีอยู่ และรับทราบว่ามีการใช้มาตรการผสมผสานหลายอย่าง เช่น มาตรการกำกับดูแล มาตรฐานการทำด้วยความสมัครใจและอื่นๆ ในระดับประเทศ ที่สอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้ข้อตกลงระหว่างประเทศ
 - 7) ตระหนักถึงพลังงานของเทคโนโลยีการสื่อสาร รวมทั้งเทคโนโลยีการเชื่อมต่อและแอปพลิเคชันใหม่ๆ ที่ช่วยส่งเสริมแลกเปลี่ยนความรู้ ความร่วมมือทางวิชาการ และการสร้างขีดความสามารถ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านต่างๆ อย่างเปิดเผยและโปร่งใส
 - 8) รับทราบบทบาทของสหกรณ์และวิสาหกิจขนาดย่อม ในการช่วยให้สมาชิกในสังคมได้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันและขจัดความยากจน
 - 9) สนับสนุนหุ้นส่วนที่มีอยู่แล้วและหุ้นส่วนใหม่ๆ เช่น ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อระดมทุนจากสาธารณะ โดยรัฐบาลควรสนับสนุนโครงการด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน

3.1.2 แนวทางดำเนินการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสีเขียวภายใต้บริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

- 1) แนวทางดำเนินการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสีเขียวภายใต้บริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน
 - (1) คณะกรรมการเตรียมการสำหรับคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Preparatory Committee for the United Nations Conference on Sustainable

Development) ได้จัดเตรียมเอกสารสำหรับใช้ในการประชุมคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (the United Nations Commission on Sustainable Development: UNCSDD) ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7-8 มีนาคม ค.ศ. 2011 โดยได้สรุปประเด็นข้อเสนอแนะเพื่อให้รัฐบาลแต่ละประเทศนำไปพิจารณาดำเนินการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสีเขียวภายใต้บริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน 7 แนวทางสำคัญ ดังนี้

(1.1) การจัดสรรรายจ่ายรัฐบาลเพื่อกระตุ้นภาคเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อม (Green-Stimulus Package)

วิกฤตการณ์ทางการเงินของโลกที่ผ่านมา ส่งผลให้นานาประเทศจำเป็นต้องใช้นโยบายด้านรายจ่ายเพื่อกระตุ้นภาคเศรษฐกิจอยู่แล้ว รัฐบาลควรจัดสรรรายจ่ายนี้ให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ การลงทุนด้านเศรษฐกิจสีเขียวยังส่งผลให้เกิดการจ้างงานอีกด้วย ทั้งนี้ ประเทศจีน เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีการจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจสีเขียว เช่น กรณีของสหรัฐอเมริกา ที่สนับสนุนการลงทุนภาคพลังงานหมุนเวียน (Renewable Energy) ซึ่งนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเป็นนโยบายที่ผลักดันให้เกิดการลงทุนธุรกิจแผงพลังงานแสงอาทิตย์ (Local Solar Panel) ทั่วประเทศอีกด้วย

(1.2) การเพิ่มประสิทธิภาพเชิงนิเวศ (Eco-Efficiency)

อุตสาหกรรมจำนวนมาก ผลิตสินค้าโดยใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างสมเหตุสมผล (Eco-efficiency)¹ ซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานของนิยามเศรษฐกิจสีเขียว รัฐบาลมีบทบาทในการเพิ่มประสิทธิภาพระบบนิเวศได้ โดยใช้นโยบายด้านภาษีหรือนโยบายอื่นๆ เช่น มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่หน่วยการผลิตที่มีรายจ่ายค่าไฟฟ้าต่ำกว่าระดับที่กำหนด เป็นต้น เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ประกอบการเพื่อลดการใช้ทรัพยากรให้เหลือระดับที่สมเหตุสมผลในการผลิต จะทำให้สังคมได้ประโยชน์ทางอ้อมจากการมีทรัพยากรอย่างมีเหลือมากขึ้น เช่น หากบริษัทมีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะมีทรัพยากรน้ำเหลือให้ผู้อื่นใช้มากขึ้น หรือ หากมีการจัดการขยะที่ดี หรือมีการนำปัจจัยการผลิตมาใช้ใหม่ (Re-Use) จะช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อมได้ เป็นต้น

¹ กรมควบคุมมลพิษ (2551) ได้นำเสนอนิยาม Eco-efficiency ของคณะกรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมโลก (WBCSD) ว่าหมายถึงหลักการทางการจัดการที่ช่วยกระตุ้นภาคธุรกิจให้มีศักยภาพในการแข่งขันและการพัฒนาพร้อมไปกับการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยจะนำไปสู่ผลประกอบการพัฒนาและยั่งยืน ซึ่งองค์กรธุรกิจและอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ ก็จะต้องมีศักยภาพในการผลิตและการบริการในราคาที่แข่งขันได้ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตสามารถลดผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติตลอดอายุของผลิตภัณฑ์หรือบริการ รวมทั้งตระหนักถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ โดย WBCSD ได้กำหนดแนวทาง 7 ประการที่จะช่วยให้การดำเนินงานด้านธุรกิจประสบความสำเร็จในเชิงนิเวศเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น อันประกอบด้วย

- (1) ลดการใช้ทรัพยากรหรือวัตถุดิบตั้งต้นในการผลิตและบริการ (Reduce material intensity)
- (2) ลดการใช้พลังงานในการผลิตและบริการ (Reduce energy intensity)
- (3) ลดการปล่อยสารพิษต่างๆ (Reduce dispersion of toxic substance)
- (4) เสริมสร้างสภาพการแปรใช้ใหม่ของวัสดุ (Enhance recyclability)
- (5) เพิ่มปริมาณการใช้ทรัพยากรที่หมุนเวียนได้ (Maximize use of renewable)
- (6) เพิ่มอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ (Extend product durability)
- (7) เพิ่มระดับการให้บริการแก่ผลิตภัณฑ์และเสริมสร้างธุรกิจบริการ (Increase service intensity)

(1.3) การสนับสนุนให้เกิดตลาดของผลิตภัณฑ์ และการจัดซื้อจัดจ้างสาธารณะเพื่อสิ่งแวดล้อม (Greening of Markets and Public Procurement)²

ตลาดสีเขียว เป็นองค์ประกอบสำคัญของนโยบายการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน รัฐบาลของทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ ใช้การจัดซื้อจัดจ้างสาธารณะเป็นเครื่องมือในการมุ่งสู่ตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น โดยรัฐบาลอาจออกมาตรการเพื่อระบุงู้อื่นๆในการจัดซื้อสินค้าบางประเภท เช่น สินค้าที่มีฉลากเพื่อสิ่งแวดล้อม สินค้าเกษตรที่มาจากระบบเกษตรกรรมยั่งยืน หรือผลิตโดยกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยที่ยากจน เพื่อให้สินค้าเหล่านี้มีตลาดจำหน่ายและสามารถแข่งขันได้ต่อไปในอนาคต (บันฑูร เศรษฐศิริโรตม์, 2555) อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการบรรเทาความยากจนและการดำรงชีวิตแล้ว มีความเป็นไปได้ว่า การจัดซื้อจัดจ้างสาธารณะที่ยั่งยืนจะก่อให้เกิดทั้งประโยชน์และความเสี่ยงแก่ผู้ผลิต โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา กล่าวคือ ผู้ผลิตสินค้าและบริการเพื่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในกลุ่มคนยากจนและเปราะบาง อาจได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงตลาดที่ไม่สามารถแข่งขันได้ หรือ กรณีที่การจัดซื้อจัดจ้างสาธารณะเพื่อบริหารจัดการแหล่งทรัพยากรที่ยั่งยืนอาจเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนยากจนที่อาศัยทรัพยากรเหล่านั้นในการดำรงชีวิต (เช่น การได้รับเครื่องหมาย FSC-Certified Timber³ จากการปลูกป่าอย่างยั่งยืน) ในทางกลับกัน การสนับสนุนแนวคิดนี้อาจกลายเป็นข้อกีดกันทางการค้าต่อผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาที่มีกระบวนการผลิตที่เป็นไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หรือ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) อาจมีข้อจำกัดในการผลิตให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ดังนั้น การรวมกลุ่มของผู้ผลิตรายย่อย เช่น เกษตรกร อาจเป็นแนวทางหนึ่งในการอาจรับมือกับปัญหานี้ได้

(1.4) การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม (Investment in Green Infrastructure)

เทคโนโลยีด้านพลังงานทดแทน: ทำให้สามารถผลิตพลังงานขนาดย่อมและมีการกระจายระบบพลังงานให้กลุ่มประชากรยากจนสามารถเข้าถึงแหล่งพลังงานทดแทนแบบใหม่ได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผลประโยชน์ด้านสุขภาพ (เช่น ช่วยลดภาวะทางอากาศภายในอาคาร) การเพิ่มโอกาสการจ้างงานและรายได้ ตลอดจนช่วยพัฒนาโอกาสด้านการศึกษา

การก่อสร้างอาคารและที่อยู่อาศัยแบบประหยัดพลังงาน: เป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียว การลงทุนก่อสร้างอาคารและบ้านเรือนแบบประหยัดพลังงานจะให้ผลประโยชน์นานัปการ รวมถึงการสร้างงาน การลดค่าใช้จ่ายจากการใช้เครื่องไฟฟ้า และมีรายได้เหลือใช้ในกิจกรรมอื่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีการใช้เทคโนโลยีและวัสดุมาแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่คำนึงถึงมาตรการประหยัดพลังงาน

² การจัดซื้อจัดจ้างสาธารณะ (Public Procurement) คือ กระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ แก่หน่วยงานของรัฐ เริ่มตั้งแต่การแสดงความจำนง การสร้างเอกสาร สัญญาตอบแทนคู่สัญญา การตรวจสอบ ดำเนินงาน และการเบิกจ่ายเมื่อสัญญาแล้วเสร็จ โดยเป็นระเบียบแบบแผนที่หน่วยงานของรัฐทั่วโลกปฏิบัติ เพื่อป้องกันการทุจริต

³ FSC-Certified timber เป็นเครื่องหมายที่ให้การรับรองไม้และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ไม้จากป่าธรรมชาติ หรือป่าปลูกที่มีการจัดการป่าอย่างถูกต้องตามหลักการที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ คือมีการปลูกไม้แบบยั่งยืน ซึ่งการรับรองทางป่าไม้ (Forest Certification) โดยใช้การตลาดเป็นข้อกำหนดในการจูงใจให้ปรับปรุงวิธีการจัดการป่าไม้ จะสามารถช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้หันหน้าเข้าหากันเพื่อที่จะเดินไปตามหลักการของการ

(No Regret Measures) ทั้งนี้ รัฐสามารถจูงใจให้ประชาชนคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์มากขึ้น โดยใช้นวัตกรรมทางการเงินมาช่วยเหลือนำค่าใช้จ่ายในระยะแรก (Upfront Costs) และยืดระยะเวลาคืนทุน เช่น มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่หน่วยการผลิตที่มีรายจ่ายค่าไฟฟ้าต่ำ เป็นต้น ทั้งนี้ มุมมองการพัฒนาที่ยั่งยืนควรมองข้ามไปถึงลักษณะการขยายตัวของเมือง ที่มีแนวโน้มจะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เพื่อรองรับการโยกย้ายถิ่นฐานของคนยากจนจากชนบท การวางผังเมืองแบบบูรณาการเพื่อสิ่งแวดล้อม จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายของรัฐที่จะต้องวางแผนรองรับ ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงข้อจำกัดและบริบทอื่นๆ อย่างรอบด้าน เช่น ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในการบูรณาการแผน การบังคับใช้กฎหมายผังเมือง และกฎหมายกำหนดเขตสำหรับการพัฒนา ระบบของตลาดซื้อขายที่ดินที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการไม่มีเงินทุนที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มประชากรขนาดใหญ่อย่างเพียงพอ

ด้านการขนส่ง: การพัฒนาด้านการขนส่งอย่างยั่งยืนจะเป็นอีกหนึ่งส่วนสำคัญที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งรัฐบาลมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง ให้กับประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจนและเปราะบาง ให้สามารถเข้าถึงการบริการได้โดยง่าย เช่น สร้างระบบขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพและเน้นการอนุรักษ์พลังงาน รวมถึงการจัดระบบการเดินทางที่ไม่ใช้เครื่องยนต์ เช่น การเดินเท้า และจักรยาน

(1.5) การฟื้นฟูและขยายเพิ่มระดับของทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Restoration and Enhancement of Natural Capital)

ทรัพยากรทางธรรมชาติมีความสำคัญต่อชุมชนที่ยากจน โดยจากการวิเคราะห์ประเมินระบบนิเวศแห่งสหัสวรรษ (Millennium Ecosystem Assessment-MA) พบว่านิเวศบริการ (Ecosystem Services)⁴ กับการดำรงชีวิตของชุมชนมีความเชื่อมโยงกันโดยตรง และผลการศึกษาว่าด้วยเศรษฐกิจของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ (The Economics of Ecosystems and Biodiversity: TEEB) ของโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) พบว่านิเวศบริการนอกจากจะเป็นสิ่งสำคัญต่อชุมชนในพื้นที่แล้ว ยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย ดังนั้น แผนงานและโครงการที่มุ่งฟื้นฟูระบบนิเวศและเสริมสร้างทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและปัญหาความยากจนของชุมชน ซึ่งทรัพยากรทางธรรมชาติ นอกจากจะให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนในพื้นที่โดยตรงแล้ว (เช่น ผลผลิตอื่นๆ จากป่าไม้ และการเพิ่มผลผลิตของที่ดิน) รวมถึงการใช้แรงงานอย่างเข้มข้น การจัดการที่ดินและป่าไม้ อย่างยั่งยืน ยังมีศักยภาพในการสร้างรายได้ให้กับคนยากจนด้วย

ทั้งนี้ ภาคการเกษตรเป็นภาคที่มีบทบาทสำคัญในการบรรเทาความยากจน และการก้าวเข้าสู่สังคมที่ยั่งยืน จึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรและการป่าไม้ที่ยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรายได้ที่เหมาะสม การรักษาวินัยชีวิต การลดการปล่อยมลพิษ การใช้น้ำในการผลิตน้อย และการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ การทำเกษตรอย่างยั่งยืนจะให้ผลประโยชน์ที่ครอบคลุมในหลายบริบทมากกว่าการทำเกษตรแบบดั้งเดิม เนื่องจากการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนจะทำให้เกษตรกรใช้เงินทุนน้อยลง เกษตรกรจึงมีหนี้สินลดลง มีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น

⁴ ecosystem services หรือ นิเวศบริการ หมายถึงประโยชน์ที่ธรรมชาติส่งมอบให้กับมนุษย์ นิเวศบริการที่เราคุ้นเคยที่สุดได้แก่ อาหาร น้ำสะอาด และทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ แต่ยังมีบริการอีกมากมายที่เราไม่ค่อยนึกถึง เช่น การดูดซับคาร์บอนและบรรเทาภาวะสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงของป่าไม้ การกรองและทำน้ำให้สะอาดของพื้นที่ชุ่มน้ำ ฯลฯ ดังนั้น ถ้าเรามองระบบนิเวศในฐานะนิเวศบริการ เราก็จะสามารถมองสิ่งแวดล้อมว่าเป็น “สินทรัพย์” ที่การพัฒนาต้องพึ่งพา และการดูแลสิ่งแวดล้อมก็จะเป็น “การลงทุน” ที่จำเป็น

ตลอดจนช่วยให้เกษตรกรรายย่อยมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวรับมือกับสภาพอากาศที่แปรเปลี่ยนอย่างรุนแรง อาทิ ภาวะแห้งแล้ง ได้มากขึ้น

(1.6) การกำหนดราคาหรือต้นทุนที่เหมาะสมของทรัพยากร (Getting Prices Right)

การจัดทำบัญชีปัจจัยภายนอกต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจที่ดี จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น แต่เนื่องจากประชากรที่ยากจนมักพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติซึ่งไม่ได้ถูกนับรวมในบัญชีประชาชาติ หรือในการวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis: CBA) ดังนั้น หากมีการวางกฎระเบียบการทำบัญชีและการประเมินความเสี่ยงแผนงาน/โครงการที่ดี จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการปกป้องผลประโยชน์ของประชากรเหล่านั้น ดังนั้น ควรมีระบบการจ่ายเงินเพื่อค่าบริการทางระบบนิเวศน์ (Systems of Payments for Ecosystem Services: PES) เพื่อดูแลรักษาหรือพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้ดีขึ้น ซึ่งเอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย โดยการถ่ายโอนรายได้จากกลุ่มคนมีรายได้สูง (เช่น ผู้เสียภาษี หรือ ผู้อาศัยอยู่ในเมือง) ให้กับกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยกว่า

อย่างไรก็ตาม การวางนโยบายเพื่อ “กำหนดราคาที่เหมาะสม” หรือ เพื่อสร้างตลาดการบริการทางระบบนิเวศ อาจนำไปสู่การเพิกถอนสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนยากจน เช่น กรณีการทำเกษตร ป่าไม้ และเหมืองแร่ ที่ไม่ได้จ่ายค่าชดเชยอย่างเหมาะสมให้กับผู้อาศัยในท้องถิ่นที่สูญเสียที่ดินทำกิน หรือได้รับผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมลดลง หรือความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมจากโครงการต่างๆ ดังนั้น ควรจัดทำบัญชีต้นทุนสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของระบบกฎหมายและความโปร่งใส เพื่อประโยชน์ของกลุ่มคนที่เปราะบาง

(1.7) การปฏิรูประบบภาษีเพื่อสิ่งแวดล้อม (Eco-Tax Reform)

ผลการศึกษาระบบการใช้ภาษีสิ่งแวดล้อม (Environmental Tax Reform: ETR) จำนวน 61 ฉบับที่ดำเนินการในปี 2005 แสดงให้เห็นว่า ภาษีสิ่งแวดล้อมไม่มีผลกระทบต่อภาระเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ แต่กลับส่งผลกระทบต่อการผลิตปริมาณการปล่อยมลพิษอย่างเห็นได้ชัด โดยภาษีสิ่งแวดล้อมนี้อาจอยู่ในรูปของภาษีทางตรงที่เก็บจากสินค้าและบริการ หรือภาษีทางอ้อมที่เก็บจากปัจจัยการผลิตที่มีผลเชื่อมโยงกัน โดยรูปแบบการจัดเก็บควรคำนึงถึงมิติอื่นๆ เช่น ผลกระทบทางด้านการจ้างงาน สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไปด้วย

(2) นอกจากนั้น คณะกรรมการเตรียมการสำหรับคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ ได้เสนอแนะให้มีการดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียวในมิติความยากจนและสังคม ดังนี้

(2.1) สนับสนุนงานวิจัยอิสระ ในแง่ของผลกระทบทางสังคมในกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว

(2.2) ให้ความสำคัญต่อนโยบายที่มุ่งลดความยากจน เช่น การลงทุนด้านการศึกษา และการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน อาทิ น้ำ สุขาภิบาล และพลังงาน

(2.3) จัดลำดับความสำคัญของนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวที่สามารถสร้างผลประโยชน์ให้กับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2.4) ส่งเสริมและช่วยเหลือ SMEs โดยการถ่ายทอดและใช้เทคโนโลยีสะอาด การพัฒนาทักษะใหม่ๆ การให้เงินทุน สนับสนุนการจัดการห่วงโซ่อุปทานสีเขียว (greening supply chains)⁵

(2.5) ส่งเสริมการลงทุนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชุมชนที่ยากจน

(2.6) จัดตั้งโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านรายได้ และบรรเทาผลกระทบจากการว่างงานในระยะยาว เช่น การสนับสนุนด้านการศึกษา

(2.7) การวางแผนการดำเนินงานเศรษฐกิจสีเขียวของหน่วยงาน/องค์กรของชาติ จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของคนยากจน และชุมชนที่เปราะบางโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

2) ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการนำเศรษฐกิจสีเขียวมาใช้

ประเทศพัฒนาแล้วให้ความสำคัญต่อแนวคิดและการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวอย่างมาก โดยมีการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากมาย ทั้งการจัดเก็บภาษีสำหรับสินค้าและบริการที่ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงภาษีน้ำมัน และการคิดราคาค่าไฟฟ้าในอัตราสูง และการพัฒนาตลาดซื้อขายคาร์บอน ตลอดจนมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสนับสนุนการใช้พลังงานทางเลือกอย่างจริงจัง ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่กังวลว่าการตีความแนวคิด “เศรษฐกิจสีเขียว” ในทางที่ผิดหรือใช้ผิดบริบท อาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการพัฒนาได้ ดังนั้น จึงควรหลีกเลี่ยงประเด็นความเสี่ยง (Martin Khor , n.d.) ดังนี้

(1) พิจารณาเศรษฐกิจสีเขียวเพียงมิติเดียว (One Dimensional Approach)

การกำหนดค่านิยมหรือดำเนินนโยบาย “เศรษฐกิจสีเขียว” ในมิติเดียว และแยกออกจากกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งเน้นเฉพาะมิติด้าน “สิ่งแวดล้อม” เท่านั้น ละเลยมิติด้านเศรษฐกิจ และสังคม ไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านลบที่มีต่อประเทศกำลังพัฒนา ในท้ายที่สุดแล้ว การมุ่งเน้นพัฒนาเพียงมิติใดมิติหนึ่งเพียงด้านเดียวจะนำไปสู่การพัฒนาที่ขาดสมดุลระหว่าง ๓ เสาหลักสำคัญ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และอาจสูญเสียแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบองค์รวม

(2) การใช้เศรษฐกิจสีเขียวในลักษณะรูปแบบเดียวกันทุกประเทศ (One Size Fits All Approach)

การใช้เศรษฐกิจสีเขียวในลักษณะรูปแบบเดียวกันทุกประเทศ อาจนำไปสู่ความล้มเหลว ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา หรือทั้งสองด้าน ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงสถานะและระดับการพัฒนาของแต่ละประเทศ รวมถึงการจัดลำดับความสำคัญ และปัจจัยแวดล้อมของประเทศกำลังพัฒนาเป็นสำคัญ โดยยึด

⁵ การจัดการห่วงโซ่อุปทานสีเขียว (Green Supply Chain Management: GSCM) คือ การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย ตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำจนถึงผู้บริโภคและรวมถึงการนำซากกลับ มาใช้ใหม่ (Recycling) หรือฝังกลบด้วย

หลักการความรับผิดชอบร่วมกันในระดับที่แตกต่างกัน (Common but Differentiated Responsibilities) ⁶ ดังนั้น ในการพิจารณาหลักการ นโยบาย และเป้าหมายต่างๆ ต้องมีความยืดหยุ่นอย่างเพียงพอ และให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศกำลังพัฒนา เช่น การให้ช้อยกเว้น การผ่อนผันหนี้สิน และการจัดหาเงินทุน เทคโนโลยี และเสริมสร้างขีดความสามารถให้กับประเทศกำลังพัฒนา เป็นต้น

(3) การใช้ประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้า (Risk of Using Environment for Trade Protection)

ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว อาจนำประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมและนัยสำคัญของแนวคิด "เศรษฐกิจสีเขียว" เพื่อเป้าหมายในการกีดกันทางการค้า โดยอาจนำไปใช้เป็นหลักการหรือแนวคิดเพื่อสร้างความชอบธรรมในการกำหนดมาตรการทางการค้าฝ่ายเดียว (Unilateral Trade Measures) เพื่อกีดกันสินค้าของประเทศกำลังพัฒนา เช่น การเสนอ “ภาษีคาร์บอน” (Carbon Tariff) ทั้งนี้ยังมีข้อถกเถียงกันภายใต้กฎ WTO ถึงนิยามสินค้าสิ่งแวดล้อม

(4) การใช้ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นข้ออ้างในการขยายการเปิดตลาด (Attempting to Gain Market Access through the Guise of Environment)

อาจมีการใช้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวแบบมีเจตนาแอบแฝง โดยใช้เป็นข้ออ้างเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า โดยส่งเสริมสินค้าและบริการของประเทศตนเข้าสู่ตลาดของประเทศอื่นๆ เช่น พยายามผลักดันให้ประเทศกำลังพัฒนายกเลิกภาษีสำหรับสินค้าสิ่งแวดล้อมจำนวนมาก โดยอ้างผลจากการเจรจารอบโดฮาที่ทำให้มีการลดหรือขจัดอุปสรรคการค้าสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม การเจรจาดังกล่าวยังไม่สามารถหาข้อยุติในการกำหนดนิยามสินค้าสิ่งแวดล้อมได้ เนื่องจากรายการสินค้าที่เสนอให้มีการเปิดเสรี เป็นสินค้าที่ประเทศพัฒนาแล้วสนใจที่จะส่งออก ในขณะที่สินค้าของประเทศกำลังพัฒนาไม่ปรากฏอยู่ในรายการสินค้าสิ่งแวดล้อม สำหรับการบริการด้านสิ่งแวดล้อม ได้มีการเสนอรายการครอบคลุมสาขาที่หลากหลาย รวมถึงสาขาที่อ่อนไหว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นด้านสาธารณสุข โภค จึงทำให้การเจรจาหยุดชะงักลง

(5) การใช้เศรษฐกิจสีเขียวเป็นเหตุผลสนับสนุนการอุดหนุน (The Treatment of Subsidies)

ประเทศพัฒนาแล้วจะใช้เศรษฐกิจสีเขียวเป็นเหตุผลสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบด้านการแข่งขันต่อประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ อีกทั้ง หากจำเป็นต้องลดภาษีสินค้าสิ่งแวดล้อมในอนาคต ประเทศกำลังพัฒนาจะยังคงอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายมากขึ้นไปอีก

(6) การยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมให้สูงขึ้น (Environmental Standards)

การยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมสำหรับสินค้าให้มีความเข้มงวดหรือมีมาตรฐานสูงขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่สามารถผลิตสินค้าได้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด

⁶ หมายความว่า ประเทศพัฒนาแล้วในฐานะที่เป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่านับแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะต้องรับภาระในการแก้ไขและป้องกันปัญหามากกว่าประเทศกำลังพัฒนา

ไว้ ทำให้สูญเสียโอกาสในการส่งออก ดังนั้น ประเทศกำลังพัฒนาควรจะต้องได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนและเทคโนโลยี เพื่อยกระดับมาตรฐานและเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศ และไม่ควรถูกกำหนดบทลงโทษ ประเทศกำลังพัฒนาในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการตามมาตรฐานได้ ตลอดจนให้โอกาสประเทศกำลังพัฒนาเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำมาตรฐานสากลอย่างเต็มที่ เนื่องจากที่ผ่านมา มาตรฐานสำคัญๆ ที่ใช้ทั่วโลกในปัจจุบัน ถูกกำหนดมาจากประเทศพัฒนาแล้วโดยปราศจากการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ/สนับสนุนแก่ประเทศกำลังพัฒนาให้สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าวได้

(7) การใช้เศรษฐกิจสีเขียวเป็นเงื่อนไขใหม่สำหรับการให้ความช่วยเหลือ (New Conditionality)

การใช้เศรษฐกิจสีเขียวเป็นเงื่อนไขใหม่ต่อประเทศกำลังพัฒนาสำหรับการให้ความช่วยเหลือ การกู้เงิน และการปรับโครงสร้างหรือปรับลดหนี้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาให้ดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นมิติด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก มากกว่าการใช้นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และความเป็นธรรม

3) สรุปรูปข้อดีและข้อเสียจากการนำนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวมาใช้

ข้อดี ได้แก่ (1) สร้างความมั่นคงด้านอาหาร ผ่านกระบวนการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน (2) ปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ (3) ลดของเสีย มลพิษ ปริมาณคาร์บอน และลดการใช้พลังงาน (4) ลดการนำเข้าจากต่างประเทศ (5) ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ (6) ปกป้องประเทศจากความผันผวนของราคาพลังงาน (7) การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในภาคชนบท ตลอดจนเกิดสร้างงานรูปแบบใหม่ รวมถึงการสร้างตลาดเฉพาะ เพื่อสนองต่อผลิตภัณฑ์และบริการสีเขียว อาทิ การทำเกษตรอินทรีย์ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (8) ส่งเสริมให้เกิดการลงทุนใหม่ โดยเฉพาะในภาคพลังงานและการเกษตร เช่น การลงทุนในสาขาพลังงานหมุนเวียน (9) สร้างตลาดใหม่ สำหรับสินค้าและบริการสีเขียว ก่อให้เกิดการจ้างงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจสีเขียวเพิ่มขึ้น

ข้อเสีย/ภัยคุกคาม ได้แก่ (1) ประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาและเข้าถึงเทคโนโลยี (2) ต้นทุนของเทคโนโลยีเพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวสูง (3) เพิ่มช่องว่างทางเทคโนโลยีหรือทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องพึ่งพาอาศัยประเทศพัฒนาแล้วด้านเทคโนโลยีมากกว่าเดิม (4) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่ำ (5) การวิจัยและพัฒนาที่ไม่เพียงพอ และ (6) ความซับซ้อนของนโยบายระหว่างประเทศ โดยอาจมีการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวที่นำไปสู่ข้อกีดกันมากขึ้น อาทิ การกำหนดประเด็นมาตรฐานและเอกสารรับรองต่างๆ ที่เข้มงวดขึ้น ตลอดจนอาจถูกนำไปเป็นเงื่อนไขใหม่ในการช่วยเหลือและด้านการเงิน

3.2 แนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของภาคเกษตรขององค์กรต่างๆ

3.2.1 World Farmers' Organization (2012) ได้ระบุว่าภาคการเกษตรเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนให้โลกก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวได้ การจะทำให้เกษตรกรเกิดความยั่งยืนได้ จำเป็นจะต้องมีการ

ศึกษาวิจัย การถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดลำดับความสำคัญในการปลูกพืชของแต่ละพื้นที่ เทคนิคการดูแลรักษา การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การดำเนินการเหล่านี้จะทำให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดเวลา และนำไปสู่การพัฒนาตามขั้นตอนตามลำดับต่อไป โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อนำทรัพยากรมาใช้เพื่อการผลิตน้อยที่สุด โดยเกษตรกรมีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนของตน ภาคสังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรเข้ามามีบทบาทในช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรยอมรับระบบเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรอย่างยั่งยืน และนำไปสู่รายได้ที่เป็นธรรม โดยมีแนวทางดังนี้

1) การเพิ่มศักยภาพการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ทั่วถึง และไม่กระทบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ โดยส่งเสริมการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างห่วงโซ่คุณค่าอาหาร เพื่อลดการสูญเสียต้นทุนจากการขนส่งและการเก็บรักษา ส่งเสริมการเข้าถึง “สถาบันการเงินชุมชนรายย่อย” หรือ “ระบบการเงินในระดับจุลภาค”⁷ ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรทั้งระหว่างรัฐกับเกษตรกร และระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกร เช่น การทำการเกษตรเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะช่วยรักษาการพังทลายของดิน ส่งเสริมการวิจัยด้านระบบการทำเกษตรเพื่อให้เกิดระบบการผลิตสินค้าเกษตรอย่างยั่งยืน เปิดโอกาสให้เกษตรกรและชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการพื้นที่ของตนเอง รวมถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

2) การส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เพื่อการผลิตอย่างยั่งยืนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการผลิต โดยส่งเสริมการฝึกอบรมแก่เกษตรกรเพื่อให้เกิดการผลิตอย่างยั่งยืน เผยแพร่ผลการศึกษาค้นคว้า และข้อมูลต่างๆ ให้เกษตรกรเข้าถึงได้ง่าย เปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการวางแผนนโยบายและการดำเนินการต่างๆ ตลอดจนให้ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการผลิตได้ง่ายขึ้น

3) การส่งเสริมให้เกษตรกรตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม โดยให้รางวัล/สิ่งตอบแทนแก่เกษตรกรที่มีการดำเนินกิจกรรมที่สามารถนำผลผลิตทางธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ พร้อมกับรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำรงชีพ รวมถึงภาครัฐและเอกชนควรดำเนินโครงการร่วมกันเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกัน ให้มีการพัฒนาด้านตลาดโดยการเปิดเผยข้อมูลต่างๆ เพื่อความเป็นธรรม ส่งเสริมระบบสหกรณ์และเกษตรพันธสัญญาเพื่อส่งเสริมการตลาดและนิเวศบริการ⁸ สำหรับเกษตรกรรายย่อย ตลอดจนควรลดการบิดเบือนทางการตลาด และคำนึงถึงความไม่เสมอภาคของผลตอบแทนที่เกษตรกรรายย่อยได้รับ และความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเกิดความสมัครใจในการทำปศุสัตว์ การดูแล

⁷ ระบบการเงินในระดับจุลภาค หมายถึง การให้บริการทางการเงินขั้นพื้นฐานทั่วไปสำหรับคนจน เช่น การฝากเงิน การกู้เงิน การจ่ายเงิน การโอนเงิน และการให้หลักประกันแก่ผู้ยากจน และครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำตลอดจนการให้บริการทางการเงินแก่สถานประกอบการขนาดเล็ก

⁸ ecosystem services หรือ นิเวศบริการ หมายถึง ประโยชน์ที่ธรรมชาติส่งมอบให้กับมนุษย์ นิเวศบริการที่เราคุ้นเคยที่สุดได้แก่ อาหาร น้ำสะอาด และทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ แต่ยังมีบริการอีกมากมายที่เรามักไม่ค่อยนึกถึง เช่น การดูดซับคาร์บอนและบรรเทาภาวะสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงของป่าไม้ การกรองและทำน้ำให้สะอาดของพื้นที่ชุ่มน้ำ ฯลฯ

ที่ดิน การอนุรักษ์น้ำ และกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาดสำหรับอาหารที่ผลิตโดยคำนึงถึงสุขภาพ และสวัสดิภาพสัตว์ พัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยในอาหาร รวมถึงเพื่อสุขภาพที่ดีและสิ่งแวดล้อมที่ดี

4) การจัดการความยากจน โดยส่งเสริมให้เพิ่มความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) จัดการความเสี่ยง ส่งเสริมสิทธิการถือครองที่ดินให้กับเกษตรกร และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย รวมถึงให้มีนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาด้านการเกษตรและการค้า โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา

3.2.2 UNEP (2011) ได้จัดทำเอกสาร Agriculture investing in natural capital โดยกำหนดตัวชี้วัดกิจกรรม (Action indicators) และตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Outcome indicators) เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว รวมถึงศึกษาการปรับระบบการเกษตรเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นเศรษฐกิจสีเขียว โดยได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับประเทศ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ และการเสริมสร้างศักยภาพและการให้ความรู้ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับประเทศ

รัฐควรเน้นส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นและต่อเนื่อง ทดแทนการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดย

(1) สนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีสิทธิถือครองที่ดิน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจลงทุนทำการเกษตรสีเขียว

(2) ให้ความสำคัญต่อเกษตรกรรายย่อยที่เป็นผู้หญิง โดยสนับสนุนแหล่งเงินทุนขนาดเล็ก (Microfinance) หรือการดำเนินการอื่นๆ เพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการผลิตได้

(3) นโยบายการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐควรสนับสนุนอาหารที่มาจากการผลิตที่ยั่งยืน เช่น สินค้าเกษตรอินทรีย์

2) การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

(1) การจัดเก็บภาษีปัจจัยการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ ภาษีน้ำมันเชื้อเพลิง ภาษีกำจัดศัตรูพืช ภาษีกำจัดวัชพืช

(2) กำหนดบทลงโทษการทำการเกษตรที่ปล่อยมลพิษทางอากาศและมลภาวะทางน้ำ

(3) ยกเว้นภาษีให้สำหรับสินค้าที่ผลิตโดยใช้หลักการบริหารจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานที่เน้นใช้หลักการชีววิธี

(4) สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรับรู้ถึงบทบาทที่หลากหลายของการใช้พื้นที่การเกษตรในการสร้างรายได้ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน

(5) การจ่ายค่าตอบแทนการให้บริการของระบบนิเวศ (Payment for Environmental Services: PES)⁹ จะช่วยผลักดันให้เกิดเกษตรสีเขียวได้

ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ได้พัฒนามาตรการเชิงนโยบายและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการทำการเกษตร อาทิ มาตรการสำหรับชุมชน มาตรการกำกับดูแล และการให้การปรึกษา (อาทิ การวิจัยและพัฒนา การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา และการติดตามสิ่งแวดล้อม) การจ่ายเงินชดเชย การเรียกเก็บภาษีและค่าปรับ เป็นต้น

3) การเสริมสร้างศักยภาพและการให้ความรู้

การทำเกษตรสีเขียวจะที่เน้นความการปลูกพืชและการทำปุ๋ยชีวภาพแบบผสมผสาน การผลิตปุ๋ยธรรมชาติ ซึ่งจะต้องอาศัยเกษตรกรที่มีทักษะในการดำเนินการ ดังนั้น แรงงานในชนบทจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเกษตรสีเขียว อย่างไรก็ตามความต้องการแรงงานในภาคการเกษตรจะผันผวนตามฤดูกาล ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการวางแผนจัดการ เพื่อให้เกิดการจัดสรรแรงงานอย่างเหมาะสมตลอดทั้งปี ทั้งนี้ การจะสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่เกษตรสีเขียวจะมีระดับการสนับสนุนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะองค์ประกอบ และศักยภาพของพื้นที่นั้น ๆ เป็นสำคัญ

(1) พัฒนาห่วงโซ่อุปทานเพื่อขยายส่วนต่อการให้บริการและองค์กรพัฒนาเอกชน

(1.1) ส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรสีเขียวในประเทศกำลังพัฒนาโดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

(1.2) จัดฝึกอบรมแก่เกษตรกรและผู้ผลิตเกี่ยวเนื่อง

(1.3) สนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่มีส่วนร่วมในการศึกษาร่วมกับนักวิชาการหรือผู้ชำนาญการ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการให้บริการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม

(1.4) ให้องค์กรพัฒนาเอกชนมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิ การทำแปลงสาธิต โรงเรียนเกษตรกร เป็นต้น

(1.5) สนับสนุนกิจการขนาดเล็กและขนาดกลางที่ผลิตปัจจัยการผลิตหรือให้บริการทางการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(2) การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากองค์ความรู้ที่มีอยู่

(2.1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข่าวสารทางการตลาด โดยเฉพาะราคาสินค้า ผ่านระบบสารสนเทศ เพื่อให้เกษตรกรมีข้อมูลในการเจรจาขายสินค้า

(2.2) สนับสนุนให้สร้างสถานีติดตามอุตุนิยมวิทยาระยะไกล เพื่อเพิ่มศักยภาพการพยากรณ์อากาศในระดับประเทศและภูมิภาค ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการ

⁹ PES เป็นวิธีการหรือกลุ่มของวิธีการต่างๆ ที่วางอยู่บนหลักการ “ผู้ที่ได้รับประโยชน์เป็นผู้จ่าย” ซึ่งจะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์พื้นฟูระบบนิเวศให้เกิดความยั่งยืน โดยให้ผู้ที่ได้รับบริการจากระบบนิเวศจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์ ซึ่งโดยทั่วไปได้แก่ชุมชน กลไก PES จึงเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยสนับสนุนชุมชนหรือเกษตรกรในชนบทให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยเชื่อมโยงกับนักลงทุนจากภายนอก นอกจากนี้ PES ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเกิดผลระยะยาวต่อความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตด้านต่างๆ

เพาะปลูก และกิจกรรมอื่นๆ ได้ นอกจากนั้น ยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดการสร้างนวัตกรรมการให้บริการทางการเงินขึ้นอีกด้วย อาทิ การประกันภัยแบบดัชนีสภาพอากาศ (*Weather Index Crop Insurance*) ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงให้กับเกษตรกร

(3) การบริโภคอย่างยั่งยืน

ส่งเสริมให้เกิดการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน ซึ่งจะช่วยปรับแนวโน้มการบริโภคอาหารที่ดีต่อสุขภาพให้มากขึ้น โดยภาครัฐจะต้องลงทุนในภาคการศึกษาและการตลาด เพื่อให้มีความรู้ด้านการบริโภคที่ถูกโภชนาการ และนำไปสู่การปรับพฤติกรรมให้เกิดการบริโภคอย่างยั่งยืน

3.2.3 **Dabrowska (2012)** ได้อ้างถึงรายงานของ UNEP ว่าพื้นฐานสำคัญของการทำการเกษตรแบบยั่งยืน สามารถตีความได้จากแนวทางการทำ GAP เกษตรอินทรีย์ การค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) การเกษตรเชิงนิเวศน์ และการเกษตรเพื่อการอนุรักษ์ โดยการเกษตรสีเขียวควรหมายถึงเทคนิคการปรับตัวของท้องถิ่น และการดำเนินกิจกรรมที่มุ่งเพิ่มผลผลิตต่อไร่ โดยคำนึงผลผลิตที่ได้ต่อจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการปรับปรุงระบบนิเวศน์บริการ การลดของเสีย และประสิทธิภาพห่วงโซ่อาหาร

เทคนิคดังกล่าวข้างต้น ควรนำไปใช้โดยคำนึงถึงวิธีการทางธรรมชาติในการจัดการศัตรูพืชและวัชพืช และแหล่งที่มาของปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์สำหรับการทำเกษตรอินทรีย์ โดยรายงานของ UNEP ได้นำเสนอหลักการสำคัญของการเกษตรสีเขียว ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนจะทำให้ได้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ 2) การหมุนเวียนปลูกพืชที่หลากหลาย 3) บูรณาการการทำปุ๋ยสัตว์กับการปลูกพืชไร่ 4) การจัดการศัตรูพืชและวัชพืชที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 5) การลดของเสียโดยการเก็บรักษาผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว และการอำนวยความสะดวกในการแปรรูปผลผลิต

ตลอดจนรายงานดังกล่าวได้เสนอว่าควรมีการลงทุนด้านการศึกษาวิจัย เครื่องจักรกลการเกษตร การรักษาและการจัดการดินให้อุดมสมบูรณ์ การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ความหลากหลายของพืชไร่และสัตว์ การจัดการสุขภาพพืชและสัตว์ เครื่องจักร และการปรับปรุงที่เก็บรักษาสินค้า และเสนอให้มีการปรับนโยบายเพื่อการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว โดยนโยบายในระดับโลก ควรปรับปรุงระบบการค้าระหว่างประเทศ และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น การยกเลิกการอุดหนุนการส่งออกสินค้าที่ไม่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว เปิดการค้าสินค้าเกษตรให้เสรีมากขึ้น สำหรับนโยบายในระดับประเทศ ควรมุ่งผลักดันให้เกษตรกรทำการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งเสริมสิทธิการถือครองที่ดินให้แก่เกษตรกรรายย่อย และเปิดโอกาสให้เกษตรกรรายย่อยเป็นผู้หญิงเข้าถึงโครงการต่างๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะโครงการระบบการเงินในระดับจุลภาค การเข้าถึงที่ดินและแหล่งทรัพยากรการผลิต

3.3 การดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียวของประเทศต่างๆ

UNEP (2555) หรือ องค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ได้เรียกร้องให้ประเทศต่างๆ หันมาลงทุนในอุตสาหกรรมสีเขียวเพื่อสร้างระบบ “เศรษฐกิจสีเขียว” เป็นกลไกในการผลักดันเศรษฐกิจของโลกให้พัฒนาไปยังทิศทางสีเขียวและยั่งยืน โดยเชื่อมั่นว่าเศรษฐกิจสีเขียวจะสามารถสร้างงาน การออมเงิน และปกป้องผู้ด้อยโอกาส ซึ่งต้องลดปัญหาความยากจนภายในปี พ.ศ. 2558 รวมทั้งลดคาร์บอนและลดการทำลายสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ มีหลายประเทศที่ขานรับและนำแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวไปปฏิบัติ ดังนี้

3.3.1 นโยบายผลักดันการเติบโตของเศรษฐกิจสีเขียวของสหภาพยุโรป¹⁰

เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2554 สหภาพยุโรปประกาศนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการผลักดันการเติบโตของเศรษฐกิจสีเขียว (Green Growth) โดยคำนึงถึงการรักษาสິงแวดล้อม การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การประหยัดพลังงาน และการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ Europe 2020 มุ่งเน้นการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจ 3 ด้าน หนึ่งในนั้นคือการส่งเสริมการผลิตที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) การพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำภายในปี ค.ศ.2050 โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่ การตั้งเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกลงร้อยละ 80-95 ภายในปี ค.ศ.2050 การใช้การวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การใช้พลังงานทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิงอย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคเกษตร และการเพิ่มการลงทุนด้านสาธารณสุขและเทคโนโลยีคาร์บอนต่ำในช่วง 40 ปีข้างหน้า 3) นโยบายการขนส่งอย่างยั่งยืน โดยบูรณาการนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมกับนโยบายด้านการขนส่ง และออกมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการขนส่ง อาทิ การจำกัดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สำหรับรถยนต์โดยสาร รถตู้ ส่งเสริมการใช้การขนส่งรูปแบบผสมในการขนส่งสินค้า อาทิ ถนน-รถไฟ เรือ-รถไฟ รถไฟ-เครื่องบิน เป็นต้น

3.3.2 นโยบายภาษีสิ่งแวดล้อมในเยอรมัน

เมื่อปีพ.ศ. 2552 รัฐบาลเยอรมันได้ผลักดันนโยบายภาษีสิ่งแวดล้อมเป็นผลสำเร็จ โดยได้มีการปฏิรูปภาษีสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มภาษีในทุกภาคส่วนที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ภาษีพลังงาน ทั้งพลังงานที่ใช้ทำความร้อนหรือผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งภาษีที่ใหญ่ที่สุด โดยนำเอาภาษีที่ได้ส่วนนี้มาลดอัตราภาษีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันในจำนวนที่เท่ากัน ซึ่งเป็นวิธีการที่โยกย้ายค่าใช้จ่ายทางภาษีจากภาคส่วนหนึ่งไปยังอีกภาคส่วนหนึ่ง จึงไม่กระทบต่อภาคธุรกิจหรือภาคครัวเรือน นอกจากนี้ การเพิ่มภาษีสิ่งแวดล้อมยังเป็นเครื่องมือหนึ่งในการลดความผันผวนทางเศรษฐกิจ โดยการนำภาษีที่ได้เพิ่มนั้นไปใช้ในการลดภาษีที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ นอกจากการเพิ่มภาษีสิ่งแวดล้อมแล้ว เยอรมันยังมีการทบทวนนโยบายอุดหนุนโครงการที่เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การตั้งนิคมอุตสาหกรรม หรือการสนับสนุนให้มีการเกษตรที่ยั่งยืน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นค่าใช้จ่ายที่ใช้เพื่อทำลายธรรมชาติโดยตรง และสุดท้ายภาระเหล่านี้ก็จะตกไปที่ประชาชนในอนาคตต่อไป

3.3.3 เกษตรอินทรีย์ในประเทศคิวบา

ประเทศคิวบาอยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยนระบบการทำการเกษตรให้เป็นเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากวิกฤตอาหารที่ส่งผลกระทบต่อประเทศคิวบาในช่วงต้นปี ค.ศ. 1990 ประกอบกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต และการห้ามค้าขายระหว่างประเทศที่ยาวนาน ได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเกษตรในประเทศ ทำให้ผู้ผลิตหันมาลดการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร อาทิ ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี รวมถึงลดการใช้น้ำมัน (ปิโตรเลียม) ซึ่งถือเป็นโอกาสในการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตไปสู่เกษตรอินทรีย์ เพื่อประโยชน์ด้านการรักษา

¹⁰ กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ 30 พฤศจิกายน 2554

สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ ยังปรับเปลี่ยนพื้นที่การเกษตรมากกว่าร้อยละ 80 ที่เคยเป็นของรัฐให้มาสู่มือของเกษตรกร และจัดตั้งวิสาหกิจให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ และแม้ว่าเกษตรกรเหล่านี้จะไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่ก็ได้รับอนุญาตให้เช่าที่ดิน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย トラบเท่าที่ยังมีการผลิตพืชสำคัญๆ ตามโควตาที่ได้รับ และเกษตรกรสามารถขายพืชอาหารที่ผลิตเกินจากโควตาได้ โดยใช้ราคาเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรมีการใช้เทคโนโลยีเกษตรอินทรีย์แบบใหม่ๆ เช่น ปุ๋ยชีวภาพ, ไล่เด็อน, ปุ๋ยหมัก และมูลของสัตว์ นอกจากนี้ เกษตรกรได้นำเทคนิคแบบดั้งเดิมกลับมาใช้ใหม่ เช่น การปลูกพืชแซม และการใช้ปุ๋ยคอก เพื่อเพิ่มผลผลิต อีกทั้ง มีการใช้นโยบายสาธารณะเพื่อสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ในเมือง (National Programme of Urban Agriculture) ในปี พ.ศ. 2537 โดยส่งเสริมให้เกษตรกรในเขตเมืองผลิตสินค้าที่มีความหลากหลาย เน้นสุขภาพ และความสดใหม่ เปลี่ยนพื้นที่หลังบ้านของชาวเมืองเมืองฮาวานาให้เป็นฟาร์มขนาดเล็ก และพื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ ส่งผลให้เกิดงานใหม่และได้รับค่าจ้างที่ดี 350,000 ราย (จากแรงงาน 5 ล้าน) โดยฮาวานามีผลผลิตจากผักและผลไม้ปีละ 4 ล้านตัน และประชาชนในเมืองสามารถผลิตสินค้าเกษตรเองได้ 2.2 ล้านคน

3.3.4 พลังงานแสงอาทิตย์ในประเทศบาร์เบโดส

บาร์เบโดสเป็นประเทศเกาะขนาดใหญ่ที่พึ่งพาการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิง (Fossil Fuels) เป็นหลัก จึงมีความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์แห่งชาติ ปี ค.ศ. 2006 – 2025 เพื่อแก้ไขประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยการแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทน และมุ่งเพิ่มจำนวนเครื่องทำน้ำร้อนพลังแสงอาทิตย์ในครัวเรือนให้ได้ร้อยละ 50 ภายในปี ค.ศ. 2025 ปัจจุบันเครื่องทำน้ำร้อนพลังแสงอาทิตย์เป็นเทคโนโลยีพลังงานหมุนเวียนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศบาร์เบโดส โดยมีการติดตั้งแล้วเกือบครึ่งหนึ่งของผู้อาศัยในประเทศ ในปี ค.ศ.2002 บาร์เบโดสลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนได้ 15,000 เมตริกตัน และประหยัดเงินได้มากกว่า 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากการใช้ระบบเครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์จำนวน 35,000 เครื่อง นอกจากนี้ การศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมรูปแบบพลังงานหมุนเวียนและการอนุรักษ์พลังงาน โดยคณะกรรมการด้านการฝึกอบรมของบาร์เบโดสได้สร้างโอกาสทางอาชีพ เพื่อเพิ่มทักษะให้กับคนท้องถิ่น เช่น การฝึกอบรมด้านเทคนิคสำหรับเครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์ ปัจจุบัน มี 3 บริษัทใหญ่ที่ครองตลาดการติดตั้งและการผลิตของเครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์ และได้ขยายตลาดไปสู่ตลาดคาร์ิเบียนในหมู่เกาะใกล้เคียงของตรินิแดดและเซนต์ลูเชีย โดยรัฐบาลสร้างแรงจูงใจทางการเงินให้ผู้ผลิต เช่น การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อช่วยขยายการลงทุนและการเติบโตของอุตสาหกรรมเครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์ ปี ค.ศ.2008 บาร์เบโดสมีการติดตั้งเครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์ประมาณ 40,000 เครื่องหรือร้อยละ 75 ของการติดตั้งในประเทศ และจากประมาณการล่าสุด บาร์เบโดสมีเครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์ทั้งหมด 91,406 เครื่อง กล่าวได้ว่า รัฐบาลบาร์เบโดสประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการใช้เครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งการเติบโตของการใช้เครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ที่คำนึงถึงทรัพยากร อีกทั้ง สามารถกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสร้างความตระหนักถึงการส่งเสริมกิจกรรมด้านพลังงานหมุนเวียน

3.3.5 การจัดการของเสียในสาธารณรัฐเกาหลี

การจัดการของเสียและการรีไซเคิลในสาธารณรัฐเกาหลี ไม่เพียงแต่จะช่วยลดปริมาณของเสียแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้มีการนำของเสียเหล่านี้กลับมาใช้เป็นพลังงานอีกด้วย ในช่วงปีที่ผ่านมา อัตราการรีไซเคิลได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน ก็สามารถสร้างงานเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนได้เป็นจำนวนมาก (Resource Recirculation Society) นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2003 รัฐบาลเกาหลี ประกาศใช้ระบบ “ความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นของผู้ผลิต” (Extended Producer Responsibility: EPR) โดยให้ผู้ผลิตและผู้นำเข้ามีการรีไซเคิลสินค้าของตนจำนวนหนึ่ง คาดว่าภายใน 5 ปีนับตั้งแต่เริ่มดำเนินการ EPR จะมีการรีไซเคิลของเสียประมาณ 6,067,000 ตัน สร้างผลตอบแทนเป็นเงินจำนวน 1.6 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ. 2008 จะมีผลิตภัณฑ์พลาสติกรีไซเคิลจำนวน 69,213 ตัน สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจประมาณ 69 ล้านเหรียญสหรัฐ นอกจากนี้ ในช่วงปี 2003-2006 ระบบ EPR ยังสามารถสร้างงานขึ้นใหม่ได้ถึง 3,200 งาน กล่าวได้ว่า โครงการ EPR ทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก โดยมีการรีไซเคิลสินค้าแทนการขุดกลบขยะหรือเผาขยะ ทำให้ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ลดลงทุกปี โดยเฉลี่ยปีละ 41,000 ตัน นอกจากนี้ ยังป้องกันการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการขุดกลบหรือเผาขยะพลาสติกได้ประมาณ 23,532 ตัน แม้ว่าปริมาณของเสียในประเทศจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 แต่ร้อยละของปริมาณขยะที่นำกลับมารีไซเคิลก็เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในปี ค.ศ. 1995 มีการขุดกลบขยะของเสียร้อยละ 72.3 และมีการนำกลับมาใช้ใหม่ร้อยละ 23.7 ขณะที่ในปี ค.ศ. 2007 มีการรีไซเคิลขยะร้อยละ 57.8 และขุดกลบร้อยละ 23.6 นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2007 มีการรีไซเคิลของเสียมากถึงร้อยละ 81.1

3.3.6 การบริหารจัดการการปลูกป่าในแทนซาเนีย

ป่าดงดิบ ป่าไม้ และทุ่งหญ้ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของเมือง Makete ในประเทศแทนซาเนีย และยังช่วยปกป้องแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการเกษตรและการผลิตปศุสัตว์ แนวทางการดำเนินงานของเมือง Makete คือการสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยปลูกป่า ซึ่งนอกจากจะเพิ่มความสามารถในการฟื้นตัวจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศแล้ว ยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นและคนในเมืองอีกด้วย ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่แทนซาเนียและชุมชนท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการประเมินและติดตามผลของการบริหารจัดการป่าไม้และการตลาดของไม้สัก โดยกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จะได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาแผนการดำเนินงานและแนวทางปฏิบัติสำหรับการใช้ประโยชน์จากไม้ มีการตั้งอัตราและราคาสำหรับผลิตภัณฑ์ และกำหนดผลกำไรที่ควรได้รับ ซึ่งจะช่วยพัฒนาการอนุรักษ์ป่าไม้ ในแง่ของพื้นที่และความหนาแน่นของการปลูกป่า และยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการดินและน้ำ นอกจากนี้ ยังให้ความรู้แก่สตรีและเด็กผู้หญิงด้อยโอกาสที่ทำงานในการจัดการป่าไม้และการตลาดของผลิตภัณฑ์ไม้ ในการคัดเลือกสายพันธุ์ จัดเตรียมที่ดิน พื้นที่ปลูก และระยะห่างที่เหมาะสม การจัดการป่าไม้ และช่องทางตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว รัฐบาลท้องถิ่นของเมือง Makete สามารถเก็บรายได้จากการขายไม้เพิ่มขึ้นร้อยละ 64 ซึ่งการสร้างแหล่งรายได้ใหม่นี้ กระตุ้นให้มีการจัดตั้งเงินฝากออมทรัพย์ของชุมชน และการให้สินเชื่อทางการเงินแก่ผู้มีรายได้ต่ำ โดยใช้ป่าที่ปลูกขึ้นของพวกเขาเป็นหลักประกัน

ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวม สนับสนุนให้เกิดการออม และการดำเนินงานด้านสินเชื่อระหว่างสมาชิก นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนในชนบท และเศรษฐกิจโดยรวมอีกด้วย

3.3.7 พลังงานหมุนเวียนในสาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีน ให้ความสำคัญกับการดำเนินยุทธศาสตร์การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งพลังงานหมุนเวียน โดยแผนชาติฉบับที่ 11 (ปี ค.ศ. 2006-2010) ได้มีการจัดสรรสัดส่วนการลงทุนสีเขียว (Green Sectors) โดยเน้นการใช้พลังงานหมุนเวียนและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายว่าการบริโภคพลังงานต่อ GDP ปี ค.ศ. 2010 จะต้องลดลงร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 2005 นอกจากนี้ รัฐบาลจีนมุ่งมั่นที่จะผลิตพลังงานหมุนเวียนให้ได้ร้อยละ 16 ของพลังงานต้นกำเนิด (Primary Energy)¹¹ ภายในปี ค.ศ. 2020 ทั้งนี้ กฎหมายพลังงานหมุนเวียนของจีน ถือเป็นกรอบหลักในการพัฒนาสาขาพลังงาน โดยมีการออกกฎหมายจูงใจทางการเงินหลายอย่าง เช่น กองทุนแห่งชาติเพื่อส่งเสริมการพัฒนาพลังงานหมุนเวียน การให้กู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ และให้สิทธิพิเศษทางภาษีสำหรับโครงการพลังงานหมุนเวียน และเรียกร้องให้ผู้ประกอบการซื้อสินค้าจากผู้ผลิตพลังงานหมุนเวียน ซึ่งการลงทุนและการสิ่งจูงใจเหล่านี้ จะช่วยสนับสนุนให้เกิดเติบโตของการพัฒนาพลังงานลมและพลังงานแสงอาทิตย์ ทั้งนี้ ศักยภาพในการผลิตพลังลมของจีนในปี ค.ศ. 2005-2009 เติบโตมากกว่าร้อยละ 100 ต่อปี โดยปี ค.ศ. 2009 จีนกลายเป็นผู้นำของโลกในการติดตั้งพลังลมขนาดความจุ 13.8 GW และมีกำลังการผลิตในการติดตั้งเป็นอันดับสองจากสหรัฐฯ และปัจจุบันจีนเป็นผู้ผลิตพลังงานจากเซลล์แสงอาทิตย์รายใหญ่ที่สุดของโลก โดยปี 2552 จีนสามารถผลิตพลังงานจากเซลล์แสงอาทิตย์ได้ร้อยละ 45 ของโลก โดยสามารถติดตั้งพลังงานจากเซลล์แสงอาทิตย์ได้ 160 MW และเชื่อมกับสายส่งไฟฟ้า และยังมีโครงการนำร่องขนาดใหญ่สำหรับติดตั้งพลังงานจากเซลล์แสงอาทิตย์ 12GW ซึ่งอาจทำให้จีนกลายเป็นตลาดหลักในเอเชียและทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ จีนยังมีนโยบายส่งเสริมพลังงานชีวมวล (Biomass) ด้วยมาตรการต่างๆ อาทิ การให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิต การส่งเสริมการค้นคว้าและพัฒนา และการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการใช้พลังงานชีวมวล

เห็นได้ว่าประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาสาขาพลังงานมากที่สุด สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอีกหลายๆ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ยังให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมไม่มากนัก สาเหตุสำคัญมาจากกระดบรายได้ที่น้อยกว่า ประเทศกำลังพัฒนาจึงให้ความสำคัญกับการเร่งพัฒนาประเทศ เร่งสร้างรายได้ เพื่อให้มีโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้มีงบประมาณเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมน้อยลงกว่ามาก ทั้งนี้ ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศมีความเห็นว่า หากจะสร้างความเป็นธรรมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโลก ประเทศพัฒนาแล้วควรช่วยสนับสนุนทางการเงิน เทคโนโลยี และช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในการรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อชดเชยการทำลายสิ่งแวดล้อมในระดับสูงในอดีตของประเทศพัฒนาแล้ว

3.4 การดำเนินการภายในประเทศที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว

จากการรวบรวมคำนิยามและแนวทางการดำเนินการไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคการเกษตร พบว่า การดำเนินงานของประเทศไทยมีผ่านมา อาทิ เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นต้น และการดำเนินการในอนาคต มีแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว โดยมุ่งเน้นสร้างสมดุล

¹¹ พลังงานต้นกำเนิด คือ แหล่งพลังงานที่เกิดขึ้น หรือมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้โดยตรง ได้แก่ น้ำ แสงแดด/อาทิตย์ ลม เชื้อเพลิงธรรมชาติ เช่น ไม้ฟืน แกลบ ชานอ้อย น้ำมัน ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ ไอน้ำใต้ดิน พลังงานใต้พิภพ แร่ยูเรเนียม แร่นิวเคลียร์

ระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้ง ในเอกสารผลลัพธ์การประชุม “The Future We Want” ก็ได้ระบุไว้ว่า แนวนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการจัดความยากจน เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการกำหนดนโยบาย แต่ก็ยังไม่ควรกำหนดเป็นเรื่องตายตัว โดยแต่ละประเทศสามารถเลือกใช้วิธีการ วิสัยทัศน์ รูปแบบ และเครื่องมือที่แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม และความสำคัญก่อนหลังของประเทศตน เพื่อบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งสามมิติ โดยการดำเนินการภายในประเทศที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว สรุปได้ดังนี้

3.4.1 การดำเนินการภายในประเทศ

1) เศรษฐกิจพอเพียง

เป็นหลักการและเครื่องมือพื้นฐานในการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันและในอนาคต มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจที่เติบโตอย่างมีคุณภาพ ยั่งยืน สมดุล เท่าเทียม มั่นคง และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังสามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจอีกด้วย ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นเดียวกับเป้าหมายสูงสุดของเศรษฐกิจสีเขียว ทั้งนี้ ได้มีการบรรจุปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 และฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 (วิรัช, 2551) รวมถึงแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่คำนึงถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สรุปดังนี้

(1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ให้ความสำคัญกับแนวทางหลักการ และเป้าหมายที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การเริ่มฟังความคิดเห็นจากภาคีพัฒนา กำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางเพื่อไปสู่เป้าหมายของความแข็งแกร่ง รวมทั้งเน้นการกระจายรายได้

สำหรับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 3 ด้าน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร [สศก.], 2539) ได้แก่

(1.1) ด้านความสามารถในการแข่งขัน โดยการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่เหมาะสม การจัดตั้งธนาคารสหกรณ์ การจูงใจภาครัฐและเอกชนในการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร (โดยการฝึกอบรม ส่งเสริมระบบการผลิตแบบมีสัญญาข้อตกลง และลดความเสี่ยงโดยรัฐร่วมรับความเสี่ยงด้วย) การพัฒนาตลาดกลางสินค้าเกษตร การขยายการประกันภัยสินค้าเกษตร และการกำหนดมาตรฐานและปรับปรุงสินค้าเกษตร

(1.2) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยออกพระราชบัญญัติป่าชุมชน การพัฒนาโครงสร้างการจัดการลุ่มน้ำ การจัดการทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรประมง การกำหนดเขตเศรษฐกิจสินค้าเกษตร

(1.3) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กรเกษตรกร โดยการแก้ไขปัญหารางงานขาดแคลนและการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตร (ใช้มาตรการทางกฎหมายและกำหนดมาตรการจูงใจ

การลงทุนผลิตเครื่องมือ เครื่องจักรกลเกษตรทดแทนแรงงานในอนาคต จัดตั้งตลาดแรงงานเกษตร) การสร้างเครือข่ายการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร

(2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เริ่มนำการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน เริ่มกล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงข้อตกลงทางการค้า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ ความอ่อนแอของโครงสร้างเศรษฐกิจไทย การยึดถือการไปสู่จุดสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมกับเน้นความรู้ และจริยธรรมด้วย

สำหรับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 4 ยุทธศาสตร์หลัก (สศก., 2544) ได้แก่

(2.1) การสร้างความเข้มแข็งตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากโครงการพระราชดำริ (เพื่อศึกษาทดลองการพัฒนาการเกษตรตามแนวพระราชดำริ พื้นฟูทรัพยากรที่ดิน ป่าไม้ ป่าชายเลน แหล่งประมง และการพัฒนาฝนหลวง) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาการผลิตในรูปแบบเกษตรยั่งยืน (ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร และเกษตรทฤษฎีใหม่) การพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง (สร้างเครือข่ายสนับสนุนด้านวิชาการและเงินทุนผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การอบรม และดูงาน รวมถึงสนับสนุนการแปรรูปอย่างง่ายในระดับครัวเรือน) และสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจชุมชน (โดยส่งเสริมการร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สร้างองค์กรเพื่อระดมทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแหล่งข้อมูลทั้งด้านการผลิต การแปรรูป และการรับรองคุณภาพ ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาตลาดแนวใหม่)

(2.2) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร แผนใหม่ (ด้านการแปรรูป การเก็บรักษา บรรจุภัณฑ์ คุณลักษณะ/รูปลักษณ์สินค้า ด้านพลังงานจากวัตถุดิบ การเกษตร ด้านอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร และส่งเสริมนักวิจัยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและองค์กรวิจัยทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงวิจัยต่อยอดจากเทคโนโลยีพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต (โดยการกระจายพันธุ์ดี กำหนดเขตเศรษฐกิจ ถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์) การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร (สนับสนุนการลงทุนของเอกชนและองค์กรเกษตร ปรับปรุงระบบการขนส่ง ปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรค) การปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ (โดยกำหนดมาตรฐาน และถ่ายทอดเทคโนโลยี GAP GMP HACCP สนับสนุนสถาบันการศึกษา ศึกษาและวิจัยข้อมูลการตลาด) และเพิ่มศักยภาพการจัดการตลาดทั้งในและต่างประเทศ (โดยก่อสร้างเครือข่ายพันธมิตร พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้า)

(2.3) การพัฒนาคนและองค์กรเกษตรกร โดยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เสริมสร้างหลักประกันด้านสังคมให้แก่เกษตรกรและแรงงานภาคเกษตร แก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร เพิ่มโอกาสและความสามารถในการประกอบอาชีพของเกษตรกร เพิ่มศักยภาพการออมในชนบท เพิ่มทักษะและความสามารถของบุคลากรรัฐในภาคเกษตร ลดความเสี่ยงและจัดระบบประกันภัยสินค้าเกษตร

(2.4) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยรักษาสภาพของทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เสื่อมโทรมไปกว่าในปัจจุบันและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม แก้ไขปัญหาความขัดแย้งของกระบวนการความคิดควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำ และประมงน้ำจืด ทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และความหลากหลายทางชีวภาพ การปรับปรุงการจัดการที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกร (โดยกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม กระจายโอกาสให้กับเกษตรกรและแรงงานภาคเกษตรให้เช่าหรือเช่าซื้อทำการเกษตรในที่ดินของเอกชนที่ประสงค์จะให้รัฐจัดระบบที่ดิน)

(3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยังคงยึดถือการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป เน้นความสำคัญด้านสังคม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในกรอบแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ตลอดจนใช้เป็นกรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจมหภาคของไทย เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อความอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน หรือที่เรียกว่า “สังคมสีเขียว”

สำหรับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกครัวเรือน การผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมีมูลค่าเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ วิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตร เน้นให้เกิดการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืนและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (สศค., 2550) โดยขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์ดังนี้

(3.1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร เน้นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรโดยผ่านปราชญ์ชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา พัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างกลไกการบริหารจัดการด้านการผลิต การแปรรูปและการตลาดโดยใช้ขบวนการวิสาหกิจชุมชนในรูปวิสาหกิจชุมชน หรือสหกรณ์ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนดำเนินการด้านการตลาด จัดสรรที่ดินทำกิน การกระจายสิทธิและสนับสนุนการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เร่งรัดการแก้ไขหนี้สินของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเชิงสุขภาพเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกร

(3.2) การพัฒนาสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหารเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรเพื่อแปรรูป และเป็นวัตถุดิบสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมและสาขาอื่น ๆ สนับสนุนสินค้าที่มีโอกาส จากฐานการผลิตบนความหลากหลายทางชีวภาพ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เน้นการลดต้นทุน ด้วยการสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์ ปุ๋ย ฯ อย่างเหมาะสม และพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร

ในระดับชุมชน เช่น โรงสีชุมชน โรงปุ๋ยอินทรีย์ชุมชน และเครื่องจักรกลเกษตรขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมการวิจัย พัฒนา ประยุกต์ใช้นวัตกรรมพื้นบ้านผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปรับปรุงคุณภาพสินค้า (Niche Products) และขยายกำลังการผลิต เน้นการจัดทำมาตรฐานสินค้า สร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร สร้างตราสินค้า (Brand) ส่งเสริมการผลิตและการแปรรูปสินค้า พัฒนาด้านการตลาด บริการ ระบบ Logistics และเศรษฐกิจการเกษตร ระหว่างประเทศ มุ่งเน้นให้การผลิตภายในประเทศตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยดำเนินการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ เน้นการเจรจา การลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTB) และการอำนวยความสะดวกทางการค้า ให้ความร่วมมือในการพัฒนาด้านวิชาการ การมีส่วนร่วมในเวทีโลก รวมทั้งผลักดันความคิดริเริ่มของภูมิภาคไทยในภูมิภาค เน้นการดำเนินการในประเภทสินค้าเกษตรที่สร้างรายได้จากการส่งออก สินค้าเกษตรที่มีโอกาสในการแข่งขันทางการค้า และสินค้าเกษตรที่ต้องปรับโครงสร้างการผลิต เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันทางการค้าได้

(3.3) การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร ให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ โดยให้มีการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ใช้ได้อย่างยั่งยืน และไม่กระทบสิ่งแวดล้อม กระจายอำนาจและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างเป็นธรรม โดยจัดการและฟื้นฟูพื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่แหล่งน้ำ และทรัพยากรประมงด้วยการเพิ่มความสมบูรณ์ทรัพยากรชายฝั่ง ควบคุมการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ป้องกันและแก้ไขปัญหาลมพัดที่เกิดจากภาวะโลกร้อน ยุติการทำลายหน้าดิน ลดปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตร ป้องกันการชะล้างของดิน บริหารจัดการน้ำเพื่อการผลิต และป้องกันอุทกภัย รักษาคุณภาพน้ำ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรการเกษตร เพื่อการผลิตสินค้าเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืน

(3.4) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานขององค์กรภาครัฐให้ยึดหลักธรรมาภิบาล บริหารจัดการภาครัฐให้โปร่งใสในการปฏิบัติราชการ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งประสิทธิภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรภาครัฐ เน้นการบริหารความเสี่ยง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเกษตรกรเป็นหลักเพื่อให้องค์กรของรัฐเป็นที่ยอมรับด้านความสามารถของบุคลากร ปรับบทบาทหน่วยงานให้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อนกัน เพื่อดำเนินภารกิจที่สนับสนุนเชื่อมโยง เกื้อกูล สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม กระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน โดยการสนับสนุนระบบบริหารเชิงยุทธศาสตร์แบบบูรณาการที่ยึดพื้นที่ดำเนินภารกิจ การมีส่วนร่วมในระดับภูมิภาค และการเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

2) เศรษฐกิจสีเขียว

แม้จะยังไม่มีข้อสรุปเกี่ยวกับแนวคิดและนิยามเศรษฐกิจสีเขียวที่ตกลงยอมรับร่วมกันชัดเจน แต่ประเทศไทยก็ได้บรรจุแนวคิดดังกล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ในประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตไทย และความตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันนำไปสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียว ที่มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ และฟื้นฟู

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขับเคลื่อนการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประเทศก้าวไปสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ โดยมุ่งเน้นสู่การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ “เศรษฐกิจสีเขียว” เช่น (1) การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมสู่การผลิตแบบ Green/Low Carbon และสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (3) ส่งเสริมการทำการเกษตรที่เกื้อกูลกับระบบนิเวศ ตามแนวคิดของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร และเกษตรทฤษฎีใหม่ที่จะช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (4) สร้างโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (5) ปรับพฤติกรรมบริโภคผู้บริโภคสู่สังคมคาร์บอนต่ำที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (6) สร้างรายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ (7) การปรับโครงสร้างภาคเกษตรไปสู่การผลิตที่ยั่งยืน (8) การเปลี่ยนแปลงนโยบายพลังงานและขนส่งไปสู่การใช้พลังงานสะอาด และ (9) การพัฒนาตลาดคาร์บอนเครดิตและการใช้ประโยชน์จาก CDM

3.4.2 การดำเนินงานเศรษฐกิจสีเขียวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) กระทรวงการคลัง

เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2553 ครม. มีมติเห็นชอบในหลักการจัดทำร่าง พ.ร.บ. มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ.... เพื่อกำหนดมาตรการทางภาษี ค่าธรรมเนียม และมาตรการอื่นๆ ที่ใช้ในการผลักดันให้ผู้ประกอบการที่ก่อมลพิษ ดำเนินมาตรการป้องกันและ ลดมลพิษจากกิจกรรมที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน บำบัดและกำจัดของเสีย รวมถึงการแก้ไขความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม และเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการลดการก่อมลพิษ โดยจัดประเภทของมาตรการทางภาษี ค่าธรรมเนียม และมาตรการอื่นๆ ที่สำคัญ ดังนี้

(1) ภาษีสิ่งแวดล้อม: ให้เจ้าของ/ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งปล่อยพิษออกสู่สิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ยื่นคำขอจดทะเบียนและเสียภาษีการปล่อยมลพิษ โดยจะมีกำหนดอัตราและจำนวนภาษีการปล่อยมลพิษตามปริมาณ ความเป็นพิษ/อันตรายของมลพิษ สภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ก่อมลพิษลดการปล่อยมลพิษและของเสีย

(2) ค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษ: ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรับผิดชอบในการจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวม หรือการบริการสาธารณะอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม มีอำนาจจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่ใช้หรือได้รับประโยชน์จากการบริการดังกล่าว

(3) ภาษีผลิตภัณฑ์และค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์: ให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้บริโภคผลิตภัณฑ์มีหน้าที่เสียภาษีผลิตภัณฑ์ เพื่อควบคุมและส่งเสริมให้ประชาชนลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการหรือจัดระบบรวบรวมหรือรับคืนผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เพื่อส่งเสริมการลดปริมาณของเสียและการจัดการของเสียที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วอย่างถูกต้อง และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

(4) การวางประกันความเสี่ยงหรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม: ผู้ประกอบกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิต หรือสุขภาพของมนุษย์ (ได้แก่ แร่ การบำบัดหรือกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้วที่เป็นของเสียอันตราย การกำจัดมูลฝอย และการขุดดินและถมดิน กิจการอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม) ต้องมีหน้าที่วางพันธบัตร หรือเงินประกันความเสี่ยง หรือสัญญาค้ำประกันของธนาคารหรือสถาบันการเงิน เพื่อประกันตนว่าจะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการอนุญาตให้ประกอบกิจการและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย หรือทรัพย์สินที่เป็นของรัฐหรือบุคคลอื่น

(5) การซื้อขายสิทธิการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิทธิการปล่อยมลพิษ: ให้องค์กรรับผิดชอบใช้ระบบการซื้อขายสิทธิการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิทธิการปล่อยมลพิษได้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการจำกัดปริมาณพิษโดยรวม และ

(6) มาตรการสนับสนุนและส่งเสริม: ให้เงินอุดหนุนหรือเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่ลดการใช้ทรัพยากร ซึ่งรวมถึงการผลิตพลังงานทดแทน มาตรการประหยัดพลังงาน และการรวบรวมผลิตภัณฑ์ใช้แล้วเพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ การลดภาษีการปล่อยมลพิษให้แก่บุคคลที่บำบัดมลพิษจนได้มาตรฐานสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดก่อนปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม ให้เงินช่วยเหลือแก่เกษตรกรในการทำเกษตรกรรมที่ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม มาตรการสนับสนุนอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจในการควบคุมมลพิษและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2) กระทรวงอุตสาหกรรม

กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้เติบโต และพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยริเริ่มโครงการอุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) ขึ้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2554 เพื่อส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมให้มีการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสู่การเป็น “อุตสาหกรรมสีเขียว”¹² ซึ่งจะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมสีเขียวของประเทศ (Green GDP) มีมูลค่าสูงขึ้นด้วย โดยมีเป้าหมายถึงผู้ประกอบการ โดยเฉพาะ SMEs เข้าร่วมโครงการ 70,000 ราย ภายใน 5 ปีข้างหน้า ทั้งนี้ จะใช้เครื่องหมายสีเขียว GI Mark (Green Industry Mark) เป็นสัญลักษณ์รับรองระดับการพัฒนา โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 ความมุ่งมั่นสีเขียว (Green Commitment) คือความมุ่งมั่นที่จะลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมีการสื่อสารภายในองค์กรให้ทราบโดยทั่วกัน

ระดับที่ 2 ปฏิบัติการสีเขียว (Green Activity) คือการดำเนินกิจกรรมที่จะลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้สำเร็จตามความมุ่งมั่นที่ตั้งไว้

¹² อุตสาหกรรมสีเขียว หมายถึง อุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการมุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งภายในและภายนอกองค์กรตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ระดับที่ 3 ระบบสีเขียว (Green System) คือการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ มีการติดตาม ประเมินผล และทบทวนเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการได้รับรางวัลด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่ยอมรับ และการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ

ระดับที่ 4 วัฒนธรรมสีเขียว (Green Culture) คือการที่ทุกคนในองค์กรให้ความร่วมมือร่วมใจดำเนินงานอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในทุกด้านของการประกอบกิจการ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร และ

ระดับที่ 5 เครือข่ายสีเขียว (Green Network) คือการแสดงถึงการขยายเครือข่ายตลอดห่วงโซ่อุปทานสีเขียว โดยสนับสนุนให้คู่ค้าและพันธมิตรเข้าสู่กระบวนการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวด้วย

3) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555-2559 โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดดุลยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแผนยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว ได้แก่

(1) การปรับฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม: มุ่งเน้นการกำหนดและส่งเสริมนโยบายที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน รวมถึงการเตรียมพร้อมต่อมาตรการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการค้าและการลงทุน

(2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน: ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ติดตามและตรวจสอบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มประสิทธิภาพและบทบาทการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทุกภาคี และการพัฒนาองค์ความรู้และการส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า

(3) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างธรรมาภิบาล: มุ่งเน้นการส่งเสริมความเป็นธรรม ลดข้อขัดแย้งจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างโอกาสให้แก่คนยากจนในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน การเฝ้าระวังปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาฐานข้อมูลและความเชื่อมโยงของฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน ชัดเจน โปร่งใส และสาธารณะชนสะดวกต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์

(4) การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชนในทุกระดับ: มุ่งเน้นการป้องกันและลดมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด และการกระจายอำนาจในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชน การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งธรรมชาติ

(5) การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ: มุ่งเน้นการสร้างศักยภาพและความพร้อมของทุกภาคส่วนในการรองรับและ

ปรับตัวต่อผลกระทบจากภัยธรรมชาติและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงความร่วมมือในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

(6) การพัฒนาคนและสังคมให้มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม: มุ่งเน้นการสร้างรากฐานให้ประชาชนในสังคมไทยมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานของความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

4) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จัดทำนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2564) มุ่งสู่ “นวัตกรรมเขียว เพื่อสังคมที่มีคุณภาพและเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจสีเขียวไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2: การเพิ่มขีดความสามารถ ความยืดหยุ่น และนวัตกรรมในภาคเกษตร ผลิตและบริการด้วย วทน. (วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ความยืดหยุ่น และนวัตกรรมให้พร้อมกับการปรับโครงสร้างในการเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจสีเขียวไว้ 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มสาขาเกษตรกรรม กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต และกลุ่มธุรกิจบริการ สำหรับกลุ่มสาขาเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย กุ้ง ไข่ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา กลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ อาหารแปรรูป ยา และสมุนไพร ทั้งนี้ ได้กำหนดกลยุทธ์หลักไว้ 3 กลยุทธ์ ได้แก่

(1) วทน. เพื่อการยกระดับความสามารถในการเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพรายสาขา: โดยพัฒนา วทน. ที่ตอบสนองความต้องการของประเทศ เพื่อยกระดับขีดความสามารถ ประสิทธิภาพ และผลิตภาพทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิต เช่น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อลดต้นทุน ลดของเสีย การปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิต เป็นต้น

(2) วทน. เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างคุณค่า และนวัตกรรมรายสาขา: มาตรการพัฒนา วทน. เพื่อการปรับตัวรองรับเศรษฐกิจสีเขียว มุ่งเน้นการสร้างความแตกต่างของนวัตกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผลิตภัณฑ์และบริการ โดยเน้นขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิตและธุรกิจบริการในตลาดที่เน้นเทคโนโลยีและคุณภาพ และขีดความสามารถในการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ เช่น ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ เพื่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ชีวภาพ การใช้พลังงานทางเลือกจากพืช เป็นต้น

(3) การส่งเสริมการวางแผนและการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงและการกีดกันทางการค้า: โดยการส่งเสริมการใช้ วทน. ในการวางแผนและการตัดสินใจในการผลิต และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ เช่น การส่งเสริมการผลิตและใช้งานผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคเกษตรของไทย อาศัยข้อมูลกรอบแนวคิดในบทที่ 2 และแนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบทที่ 3 มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา โดยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือสรุปนิยามและสาขาเศรษฐกิจสีเขียว แนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคเกษตร และผลการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว ส่วนที่สอง คือการเตรียมความพร้อมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว

4.1 สรุปนิยามและสาขาเศรษฐกิจสีเขียว

จากการทบทวนนิยามเศรษฐกิจสีเขียว สามารถสรุปเป็นประเด็นตามการบูรณาการสามเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม) ดังนี้

- 1) **ด้านเศรษฐกิจ** ประกอบด้วย การเติบโตด้านเศรษฐกิจ การสร้างงานสีเขียว การสร้างโอกาสการจ้างงาน และนำไปสู่การเติบโตของรายได้
- 2) **ด้านสังคม** ประกอบด้วย การยกระดับคุณภาพชีวิต ความเท่าเทียมเป็นธรรมทางสังคม และการมีส่วนร่วมของทุกระดับชั้น ทุกเพศ ทุกวัย เกิดการบริโภคอย่างยั่งยืน เกิดการบริโภคที่สมดุลกับทรัพยากรที่มีอยู่ สังคมเกิดการแบ่งปันนำมาซึ่งความสุขในสังคม ทุกคนสามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน มีการสร้างโครงข่ายคุ้มครองทางสังคม
- 3) **ด้านสิ่งแวดล้อม** ประกอบด้วย การปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม การลดความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศน์ (การลดการปลดปล่อยคาร์บอนและของเสีย) เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดลำดับความสำคัญของแหล่งทรัพยากรทดแทน นำไปสู่การประยุกต์ใช้พลังงานทางเลือก และการผลิตอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงระหว่างความต้องการของมนุษย์และทรัพยากรที่มีอยู่ และตระหนักถึงต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำหรับสาขาที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว พบว่าโดยส่วนใหญ่ยังคงคำนึงการพัฒนาในสาขาที่มีการผลิตโดยใช้ทุนที่สร้างขึ้น ทั้งด้านพลังงาน ขยะมูลฝอย อาคารสิ่งก่อสร้าง และเมือง มากกว่าสาขาที่มีการผลิตโดยใช้ทุนธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม UNEP เห็นว่าควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานใน 11 สาขาการผลิตนี้ เพื่อการส่งเสริมซึ่งกันและกันระหว่างการสร้างรายได้ การจ้างงาน การยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน การแก้ไขปัญหาความยากจน การลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม และการรักษาระบบนิเวศอย่างสมดุล ดังนั้น การวางแผนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องมีการวางแผนพัฒนาในทุกด้านอย่างสมดุล ตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศเป็นสำคัญ โดยสรุปสาขาที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว โดยใช้สาขาการผลิตของ UNEP เป็นหลักในการจัดกลุ่ม ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สาขาที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว

UNEP	FAO	The Green Economy Group	Karl Burkart	CCI
<u>สาขาที่มีการผลิตโดยใช้ทุนธรรมชาติ</u>				
1) สาขาการเกษตร		✓	✓	
2) สาขาประมง				
3) สาขาป่าไม้	✓	✓	✓	
4) สาขาน้ำ	✓	✓	✓	
<u>สาขาที่มีการผลิตโดยใช้ทุนที่สร้างขึ้น</u>				
1) สาขาการขนส่ง		✓	✓	✓
2) สาขาพลังงาน	✓	✓	✓	✓
3) สาขาอุตสาหกรรม	✓	✓		
4) สาขาขยะมูลฝอย	✓	✓	✓	✓
5) สาขาอาคารสิ่งก่อสร้าง		✓	✓	✓
6) สาขาการท่องเที่ยว				
7) สาขาเมือง		✓	✓	✓
<u>อื่นๆ</u>	งานสีเขียว	การให้บริการ เกี่ยวกับการปรับตัว จากสภาพภูมิอากาศ ที่เปลี่ยนแปลงไป		

ที่มา: จากการรวบรวมเอกสาร

หมายเหตุ: สัญลักษณ์ ✓ หมายถึง การดำเนินงานในสาขาที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว

4.2 แนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของภาคการเกษตร

เศรษฐกิจสีเขียว มีเป้าหมายเพื่อการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง และระบบนิเวศมีความสมดุล นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งเน้นใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่กระทบต่อความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยกลไกตลาดตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ให้ความสำคัญต่อการค้าการลงทุนและการบริการเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวทางการดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียว เป็นแนวทางข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายกว้างๆ เน้นการใช้นโยบายภาครัฐในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการผลักดันมาตรการ/กฎระเบียบ/กฎหมาย เพื่อจูงใจ/ห้ามการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการดำเนินเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงมุ่งเน้นการสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการผลิต การค้าที่รักษาสิ่งแวดล้อม การร่วมกันรักษา ปกป้อง และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม สำหรับการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคเกษตร UNEP ได้กล่าวถึงพื้นฐานสำคัญของการทำการเกษตรแบบยั่งยืน และการเกษตรสีเขียว ที่รวมถึงการดำเนินกิจกรรมที่มุ่งเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การปรับปรุงระบบนิเวศบริการ การลดของเสีย และเพิ่มประสิทธิภาพห่วงโซ่อาหาร และเทคนิคการปรับตัวของท้องถิ่น

โดยสรุป การดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคเกษตร ควรคำนึงถึงการบูรณาการสามเสาหลัก เช่นกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยต้องให้ความสำคัญกับ (1) *พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร* (2) *การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน* และ (3) *การสร้างความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ* ซึ่งการดำเนินการของไทยที่ผ่านมา พบว่ามีหลายเรื่องที่มีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว โดยเฉพาะการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ที่อาศัยเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ขับเคลื่อนหลักการและแนวทางปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในไร่นาและสิ่งแวดล้อม ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น

4.3 ผลการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว

ในปี 2554 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการ/แผนงานต่างๆ ที่สอดคล้องกับนิยามองค์ประกอบ และแนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน อาทิ การประยุกต์แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้อยู่ในระบบของการทำเกษตรในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการนั้น ดังนี้

4.3.1 เกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Agriculture) ที่มีการพัฒนาทั้งการผลิตในไร่นา การใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการสร้างความมั่นคงด้านอาหารในระดับครัวเรือน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ถ่ายทอดและฝึกอบรมความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกรทั่วไปผ่านศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 13,541 ราย

4.3.2 เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) เป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเนื่องจากช่วยลดต้นทุนการผลิตแล้ว ยังเป็นการฟื้นฟูธรรมชาติและพื้นที่การเกษตรเสื่อมโทรมที่เกิดจากการใช้สารเคมีให้มีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิมอีกด้วย โดยในปี 2554 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยจัดตั้งกลุ่ม 9,001 กลุ่ม และอบรม สาธิตวิธีการผลิต และการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตรจำนวน 451,120 ราย รวมทั้งส่งเสริม สาธิต และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภาพ ให้กับครูและนักเรียนจำนวน 300 โรงเรียน ตลอดจนการพัฒนาและรับรองมาตรฐานปัจจัยการผลิต (Q) และสนับสนุนโครงการวิจัยนวัตกรรมเทคโนโลยีชีวภาพ/เกษตรอินทรีย์ พัฒนาฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเข้าสู่มาตรฐานอินทรีย์ เผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์น้ำอินทรีย์ และมาตรฐานฟาร์มสัตว์น้ำอินทรีย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันยกร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2556-2559 ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้ (1) ด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม (2) ด้านการพัฒนาการผลิต (3) ด้านการสร้างความเข้มแข็งการตลาดและมาตรฐาน และ (4) ด้านการบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ไทย รวมถึงกลยุทธ์ภายใต้ยุทธศาสตร์ต่างๆ ในแต่ละด้าน อาทิ การสนับสนุนและต่อยอดงานวิจัย พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับเข้าถึงได้ง่าย การสร้างความเข้มแข็งและสนับสนุนเครือข่ายการผลิตเกษตรอินทรีย์ การสนับสนุนการพัฒนาระบบการรับรองมาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับ ส่งเสริมให้มีจุดกระจายสินค้าอย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง และการจัดตั้งองค์กรกลางเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร/องค์ความรู้โดยใช้สื่อต่างๆ เป็นต้น เพื่อเสนอคณะกรรมการเกษตรอินทรีย์แห่งชาติต่อไป

4.3.3 ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรเพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทน ดำเนินโครงการผลิตปาล์มน้ำมันเพื่อรองรับการผลิตไบโอดีเซล โดยพัฒนาศูนย์ต้นแบบการบริหารวัตถุดิบ (ปาล์มน้ำมัน) เพื่อผลิตพลังงานทดแทนครบวงจรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผลิตและกระจายต้นกล้าปาล์มน้ำมันให้กับเกษตรกรในจังหวัดเลยและหนองคายไปผลิต เพื่อรองรับโรงงานต้นแบบการผลิตไบโอดีเซล รวม 64,799 ต้น คิดเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มจำนวน 3,000 ไร่ นอกจากนี้ ยังทดสอบการปลูกปาล์มน้ำมันในแหล่งปลูกปาล์มใหม่ใน 16 จังหวัด อาทิ เชียงราย เลย ชัยนาท เป็นต้น

4.3.4 กำหนดมาตรฐานพัฒนาระบบตรวจสอบรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร จัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยออกประกาศมาตรฐานสินค้า 72 เรื่อง มาตรฐานระบบการผลิต 76 เรื่อง เช่น การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) การปฏิบัติที่ดี (GMP) และเกษตรอินทรีย์ และมาตรฐานข้อกำหนดทั่วไป 32 เรื่อง เช่น มาตรฐานสารพิษตกค้าง และการชั้นสูตรโรคใช้หัวตอก เป็นต้น อีกทั้ง ยังร่วมกำหนดมาตรฐานกับองค์กรต่างประเทศ ได้แก่ มาตรฐานด้านผักและผลไม้ มาตรฐานด้านสัตว์น้ำ และมาตรฐานด้านปศุสัตว์ นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ทั้งด้านพืช ด้านประมง และด้านปศุสัตว์ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมระบบการรับรองเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรเข้าสู่ระบบมาตรฐาน โดยจัดทำ

ต้นแบบการรับรอง GAP เช่น ข้าว ผัก พริก มะม่วง ส้มโอ มังคุด พืชอินทรีย์ และพัฒนาระบบ GMP โรงสีข้าว เช่น โรงสีพระราชทาน โรงสีกลุ่มเกษตรกร พัฒนาคุณภาพสินค้าและผลิตภัณฑ์ประมงให้มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและได้มาตรฐาน โดยดำเนินการตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์ม 32,864 ฟาร์ม และตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ จำนวน 21,442 ฟาร์ม

4.3.5 จัดทำกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย (คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2553) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฐานทรัพยากรในการผลิตอาหารของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ให้อาหารที่ผลิตได้ในทุกระดับนับตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และในระดับอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์มีความพอเพียง มีคุณภาพ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการที่ดี สร้างกระบวนการศึกษา ค้นคว้า วิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เพื่อให้ได้องค์ความรู้ตลอดห่วงโซ่อาหาร รวมถึงการนำไปเผยแพร่ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านอาหารให้มีประสิทธิภาพทั้งด้านโครงสร้างกฎหมายสารสนเทศ และอื่น ๆ และก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และระดับชาติ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต โดยได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย เป็น 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคงอาหาร ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านอาหารศึกษา และยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการบริหารจัดการ

4.3.6 จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) โดยพิจารณาจากกรอบแนวคิดที่ให้ความสำคัญของภาคเกษตรด้านต่างๆ ซึ่งรวมถึงประเด็นเศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) ไว้ด้วย ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจสีเขียว (สศก., 2555) (แผนภาพที่ 1) ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

(1) **สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร** โดยบริหารจัดการศัตรูพืชและเขตเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง เพื่อลดความเสี่ยงให้กับเกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ด้วยการให้ความรู้ตามหลักวิชาการ ทั้งการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และอนินทรีย์ ปุ๋ยพืชสด การใช้สารเคมี ชีวิตวิถีที่ถูกต้อง

(2) **สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร** โดย (1) ถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์ปราชญ์ และเครือข่าย รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (2) ถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเกษตรกร รวมทั้งพัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ (3) เพิ่มความสามารถและช่องทางในการรับรู้ข่าวสารให้กับเกษตรกรอย่างทั่วถึง ได้แก่ การจัดตั้งตู้ประชาสัมพันธ์ (Kiosk) พร้อมทั้งระบบสนทนากับผู้เชี่ยวชาญในแบบ Web Camera ในการเผยแพร่และบริการข้อมูลข่าวสาร นโยบายมาตรการด้านการเกษตร รวมทั้งจัดให้มีรายการโทรทัศน์ด้านการเกษตร เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรรับทราบข้อมูลอย่างรวดเร็ว สามารถ

นำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ และช่วยเพิ่มโอกาสในการรับรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว

(3) **สร้างขีดความสามารถให้กับเกษตรกรและชุมชนในการรับมือกับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ** โดยถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการปรับตัว และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้กับเกษตรกรในชุมชน ให้สามารถเลือกแนวทางการผลิตที่เหมาะสม กระบวนการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ และปลอดภัย ซึ่งจะสนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขัน และลดข้อกีดกันทางการค้าของต่างประเทศในมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช รวมทั้งมาตรการด้านการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

(4) **สร้างความมั่นคง ปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกร** โดย (1) ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อให้เกิดสมดุลของเกษตรกรรม โดยจัดให้มีกลไกให้ความรู้และขับเคลื่อนทั้งระดับชุมชนและระดับประเทศ ได้แก่ การเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ และเกษตรธรรมชาติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและด้านเศรษฐกิจ (2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการและเผยแพร่องค์ความรู้ และการพัฒนาด้านอาหารศึกษาทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อส่งเสริมการบริโภคที่เหมาะสมต่อสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชน ด้วยการรณรงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักและมีจิตสำนึกร่วมกันผลิตอาหารให้ปลอดภัยและมีคุณภาพ ให้ผู้บริโภคมีความรู้ ความเข้าใจในการตัดสินใจ และเลือกซื้อสินค้าที่สะอาด ถูกหลักอนามัย ส่วนเกษตรกรและผู้ประกอบการ ได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย (3) สนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปทำสวนผักคนเมือง (City Farm) ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ เพื่อช่วยให้คนเมืองสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารได้มากขึ้น และ (4) ส่งเสริมให้มีการนำของเหลือใช้ในครัวเรือนหรือในชุมชน เช่น มูลสัตว์ ขยะ ฟาง แกลบ เศษไม้ มาใช้เป็นพลังงานก๊าซชีวภาพ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ลดมลภาวะ หากเหลือใช้สามารถขายพลังงานความร้อนและไฟฟ้าเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น

2) **ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร**

(1) **การพัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม** ด้วยการ (1) เสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการประมงในทุกกระดับ ให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะโลกร้อน ภาวะเปียบ ข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันและยับยั้ง และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม (IUU Fishing: Illegal Unreported and Unregulated Fishing) ให้สามารถทำประมงอย่างมีความรับผิดชอบ รวมทั้งจัดระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสมดุลของการผลิตและการใช้ทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน (2) ส่งเสริมการทำปศุสัตว์อินทรีย์ตามแนวเกษตรกรรมยั่งยืน และ (3) กำหนดมาตรฐาน ความปลอดภัย และการตรวจรับรองคุณภาพสินค้า สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรและอาหารตามมาตรฐานที่กำหนด อาทิ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP: Good Agricultural Practices) และการใช้หลักเกณฑ์

วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP: Good Manufacturing Practices) รวมทั้งการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน ลดภาระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรอง เพื่อขยายการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ปลอดภัย และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งสามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability)

(2) ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Product) ด้วยการ

(1) กำหนดมาตรการจูงใจเพื่อสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีสะอาด การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) ส่งเสริมกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ลดการเผาตอซัง ผลักดันให้ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรนำวัสดุเหลือใช้ในฟาร์มและโรงงาน กลับมาผลิตพลังงานทดแทนใช้ในฟาร์มและโรงงาน เพื่อลดต้นทุนการผลิตและรักษาสิ่งแวดล้อม หากเหลือใช้สามารถนำไปขายโรงงานผลิตไฟฟ้า เพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ รวมถึง (2) ศึกษาการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และ (3) ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ ข้อมูลตลาดซื้อขายคาร์บอนเครดิต และการรวมตัวกันในระดับภูมิภาค ในการเตรียมมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ที่จะได้รับจากการซื้อขายคาร์บอนเครดิต

(3) สร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ ด้วยการศึกษาคู่มือ

ข้อมูล กฎระเบียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้าที่จะมีผลกระทบต่อการค้าสินค้าเกษตร เพื่อนำไปปรับปรุงระบบการผลิตให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า และลดอุปสรรคหรือข้อกีดกันทางการค้า ทั้งมาตรการด้านภาษีและไม่ใช่ภาษี ได้แก่ มาตรการด้านแรงงาน มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ผลิตที่ไม่ขัดต่อกฎระเบียบทางการค้าโลก เป็นต้น

(4) ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร ด้วยการสนับสนุนการศึกษาวิจัย

ความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ทราบความต้องการของตลาดที่มีต่อสินค้าเกษตร เช่น ด้านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้านผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ/มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภค ด้านสินค้าเกษตรอินทรีย์

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน

(1) ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตร

อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดย (1) ปรับปรุงการบริหารจัดการที่ดิน ด้วยการเร่งฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพดินที่เสื่อมโทรม โดยใช้ทั้งวิถีกลและวิถีธรรมชาติ จากการใช้ระบบพืชในพื้นที่ที่เป็นปัญหาต่อการนำไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เช่น พื้นที่ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินขาดอินทรีย์ เป็นต้น (2) สร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนในกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่เดิม รวมถึงแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา และชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและการผลิต ส่งเสริมการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด (3) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรประมง เพื่อรองรับการผลิตอย่างยั่งยืนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ โดยเตรียมพร้อมรองรับความตกลงระหว่างประเทศและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการออกกฎระเบียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้า ทั้งการตรวจรับรองทางวิทยาศาสตร์ และการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งป้องกัน ยับยั้ง และจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม

(IUU Fishing) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมงที่เสื่อมโทรม ยกเลิกเครื่องมือประมงที่ทำลายล้าง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการทำปะการังเทียม เพื่อเพิ่มแหล่งที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์น้ำ

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสม โดย

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสม (2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปเผยแพร่องค์ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีทางการเกษตร รวมทั้งสนับสนุนการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ และปุ๋ยพืชสด (3) เร่งรัดและผลักดันการกำกับดูแลและควบคุมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างจริงจัง และ (4) พัฒนาและยกระดับระบบการกำกับดูแลเรื่องการขายสารเคมีการเกษตร ให้มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพพร้อม

(3) สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร

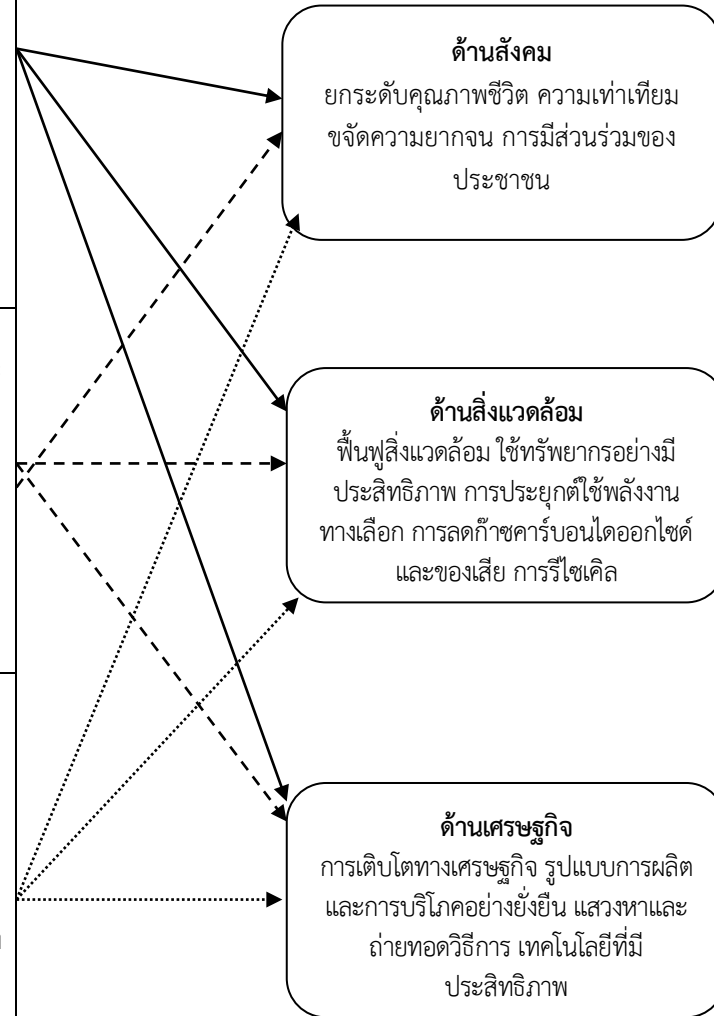
การเกษตร โดย (1) สร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรหรือชุมชนท้องถิ่นผู้มีบทบาทในการปกป้องดูแลทรัพยากรทางการเกษตร โดยให้ได้รับค่าชดเชยหรือค่าตอบแทน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของตัวเงินหรือสิ่งตอบแทนอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น การลดหย่อนภาษีหรือค่าธรรมเนียมการถือครองที่ดิน การถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นต้น และ (2) สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรการเกษตร เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งสิทธิการใช้ทรัพยากร โดยการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรในท้องถิ่นตนเองให้มากขึ้น ทั้งด้านการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและสมดุล

(4) พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้

เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ... ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อม (ภาษีมลพิษ ภาษีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร และการทำการเกษตรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม) ภาษีหรือค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ และค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษ การวางหลักประกันความเสี่ยงหรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การกำหนดสิทธิการปล่อยมลพิษ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท ที่จะกำหนดเขตอำนาจและค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บไว้ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องไปดำเนินการร่างกฎหมายรอง และพิจารณากำหนดอัตราการจัดเก็บภาษี และค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมตามประเภทของธุรกิจ

ยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
1. พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร	<p>1.1 สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร: ด้วยการให้ความรู้ทั้งการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยพืชสด การใช้สารเคมี ชีวิตวิถีที่ถูกต้อง</p> <p>1.2 สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร: ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>1.3 สร้างขีดความสามารถให้กับเกษตรกรและชุมชนในการรับมือกับความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ: ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการปรับตัวให้เกษตรกร เพื่อให้สามารถเลือกแนวทางการผลิตที่เหมาะสม มีคุณภาพ และปลอดภัย</p> <p>1.4 สร้างความมั่นคง ปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกร: ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน จัดกลไกให้ความรู้สำหรับการเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ และส่งเสริมให้มีการนำของเหลือใช้ในครัวเรือนมาใช้เป็นพลังงานก๊าซชีวภาพ</p>
2. พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร	<p>2.1 การพัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม: ส่งเสริมการทำปศุสัตว์อินทรีย์ตามแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน กำหนดมาตรฐาน ความปลอดภัยและการตรวจรับรองคุณภาพสินค้า สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรและอาหารตามมาตรฐานที่กำหนด อาทิ GAP, GMP</p> <p>2.2 ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม: กำหนดมาตรการจูงใจเพื่อสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีสะอาด ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ลดการเผาตอซัง ศึกษาการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก</p> <p>2.3 สร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ: ศึกษาข้อมูลกฎระเบียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้าที่จะมีผลกระทบต่อการค้าสินค้าเกษตร</p> <p>2.4 ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร: สนับสนุนการศึกษาวิจัยความต้องการของผู้บริโภค เช่น ด้านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้านสินค้าเกษตรอินทรีย์</p>
3. พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน	<p>3.1 ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน: ปรับปรุงบริหารจัดการดิน สร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรประมง</p> <p>3.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสม: เผยแพร่ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี รวมทั้งสนับสนุนการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ และปุ๋ยพืชสด</p> <p>3.3 สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร: สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรในการปกป้องดูแลทรัพยากรการเกษตร</p> <p>3.4 พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์: ศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ภาษีสิ่งแวดล้อม เป็นต้น</p>

เศรษฐกิจสีเขียว

แผนภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจสีเขียว

4.4 การเตรียมความพร้อมเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การดำเนินการเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสามเสาหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ไปพร้อมๆ กัน ดังนั้น การดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคเกษตร ควรคำนึงถึง (1) พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร (2) การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (3) การสร้างความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็นสำคัญ ซึ่งล้วนแต่เป็นภารกิจหลักของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทั้งสิ้น และที่ผ่านมาได้มีการขับเคลื่อนสู่การเติบโตสีเขียวบ้างแล้ว โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสร้างสมดุลของระบบนิเวศน์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรยั่งยืน และเกษตรอินทรีย์ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียวไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) แล้ว อย่างไรก็ตาม เพื่อเตรียมความพร้อมและการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายให้สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของโลก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องเร่งสนับสนุน/ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการต่างๆ เพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว ดังนี้

- 1) สร้างการรับรู้ การตระหนักถึง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียว
- 2) ส่งเสริมและขยายผลการดำเนินงานของ กษ. ที่สอดคล้อง และ/หรือผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม
- 3) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี-นวัตกรรมสีเขียวใหม่ๆ ที่เน้นการประหยัดทรัพยากรและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีขนาดเล็กสำหรับเกษตรกรรายย่อย
- 4) สนับสนุนการลงทุนเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทาน ระบบโลจิสติกส์ การฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตร รวมถึงการจัดซื้อจัดจ้างสีเขียว
- 5) การให้เงินอุดหนุน และสร้างแรงจูงใจ เช่น มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกร หรือการช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต อาทิ แจกพันธุ์พืชและปุ๋ย เพื่อสนับสนุนให้ปรับระบบ/รูปแบบการทำเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
- 6) การใช้กลไกตลาดสนับสนุนให้เกิดตลาดของผลิตภัณฑ์ เช่น ตลาดสีเขียว รวมถึงการสร้างระบบมาตรฐาน รวมทั้งการออกมาตรการเพื่อระบุงู้อุ่นใจในการจัดซื้อสินค้าบางประเภท เช่น สินค้าเกษตรที่มาจากระบบเกษตรกรรมยั่งยืน สินค้าที่ติดฉลากเพื่อสิ่งแวดล้อมหรือฉลากสีเขียว เพื่อให้สินค้าเหล่านี้มีตลาดจำหน่าย และสามารถแข่งขันได้ต่อไปในอนาคต
- 7) การบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียว เนื่องจากการดำเนินงานบางประการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องอาศัยการบูรณาการ อีกทั้งหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีหลายหน่วยงาน เช่น การกำหนดข้อจำกัดและหลักเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- 8) การใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อแสวงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และแหล่งทุน เพื่อให้สามารถยกระดับมาตรฐานและเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม

9) ติดตามนโยบาย/มาตรการ/การดำเนินงานเศรษฐกิจสีเขียวของประเทศต่างๆ เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้ประเด็นสิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องกีดกันทางการค้าในหลายประเทศ เช่น สหภาพยุโรปมีแนวโน้มผูกโยงประเด็นเศรษฐกิจสีเขียวเข้ากับเรื่องการค้าและการเจรจาเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) กับคู่เจรจาต่างๆ มากขึ้น (ประเทศไทยกำลังอยู่ระหว่างการทำ FTA กับสหภาพยุโรป) โดยออกมาตรการและกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทางการค้ากับประเทศคู่ค้า เช่น EU ETS (Emission Trading Scheme) เพื่อกำหนดสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภายในสหภาพยุโรป สร้างระบบการค้าขายคาร์บอนเครดิต และกฎระเบียบ IUU (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing) เพื่อป้องกันการจับปลาและการประมงเถื่อน เป็นต้น นอกจากนี้ ในบริบทของการเจรจา FTA สหภาพยุโรปยังให้ความสำคัญกับประเด็นเศรษฐกิจสีเขียวอย่างมาก เช่น การเจรจา FTA กับสิงคโปร์ ซึ่งถือเป็นความตกลงฉบับแรกที่ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green growth) ของสหภาพยุโรป รวมถึงการเจรจา FTA กับเกาหลีใต้ที่ทำให้เกาหลีใต้ต้องออกมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนาสีเขียวให้เป็นไปตามข้อเรียกร้องของสหภาพยุโรป เช่น การออกกฎหมาย ETS ของเกาหลีใต้เพื่อเชื่อมโยงกับระบบ ETS ของสหภาพยุโรป การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียว การสนับสนุนการบริโภคสีเขียว การสร้างโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว เป็นต้น ซึ่งนโยบายหรือมาตรการของประเทศต่างๆ อาจส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประเทศไทย

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

โลกมีการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างไม่หยุดยั้ง เกิดการลงทุนโดยใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก จนละเลยการพัฒนาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพชีวิต สังคม นำมาสู่ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ประเทศต่างๆ รวมถึงเวทีการเจรจาระหว่างประเทศ เริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนา “เศรษฐกิจสีเขียว” ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมคุณภาพชีวิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุล โดยองค์การสหประชาชาติกำหนดให้เรื่อง “เศรษฐกิจสีเขียวภายใต้บริบทการพัฒนาที่ยั่งยืน และการขจัดความยากจน” เป็นวาระสำคัญในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Rio+20) ที่จัดขึ้นในเดือนมิถุนายน ปีพ.ศ. 2555 ทำให้หลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนหันกลับมาให้ความสำคัญเรื่องนี้อีกครั้ง

ในการประชุม Rio+20 ผู้นำประเทศทั่วโลกได้ตกลงร่วมกันในการรับรองเอกสารผลลัพธ์การประชุมที่ใช้ชื่อว่า “The Future We Want” โดยที่ประชุมได้เห็นชอบร่วมกันว่าเศรษฐกิจสีเขียวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยระบุว่า แนวนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจนไม่ใช่ข้อกำหนดตายตัว แต่ละประเทศนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะของประเทศตนเป็นสำคัญ ภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งกระแสเศรษฐกิจสีเขียวที่เกิดขึ้นนับเป็นโอกาสอันดีในการทบทวนทิศทางและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา โดยเฉพาะในบริบทภาคการเกษตร ว่าสอดคล้องและส่งเสริมเพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวภายใต้บริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนและขจัดความยากจนหรือไม่

จากการศึกษาเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคการเกษตรพบว่า เศรษฐกิจสีเขียวมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง และระบบนิเวศมีความสมดุล นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งเน้นใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่กระทบต่อความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม โดยเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายกว้างๆ เน้นการใช้นโยบายภาครัฐในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการผลักดันมาตรการ/กฎระเบียบ/กฎหมาย เพื่อจูงใจ/ห้ามการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการดำเนินเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงมุ่งเน้นการสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการผลิต การค้าที่รักษาสิ่งแวดล้อม การร่วมกันรักษา ปกป้อง และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ภาคการเกษตรเป็นสาขาหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบตามนิยามเศรษฐกิจสีเขียว และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน และช่วยขจัดความยากจน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา การดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของภาคการเกษตร ควรคำนึงถึงการบูรณาการสามเสาหลักเช่นกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยต้องให้ความสำคัญกับ (1) พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร (2) การใช้/อนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (3) การสร้างความมั่นคงด้านอาหารและ

โภชนาการ ซึ่งการดำเนินการของไทยที่ผ่านมา พบว่ามีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจสีเขียว โดยเฉพาะการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ที่อาศัยเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ขับเคลื่อนหลักการและแนวทางการปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในไร่นาและสิ่งแวดล้อม ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศไทยได้บรรจุแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวไว้ในแผนฯ ฉบับที่ 11 เพื่อมุ่งเน้นสู่การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ “เศรษฐกิจสีเขียว” โดยหน่วยงานภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์หรือออกกฎหมายที่สอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจสีเขียวบ้างแล้ว อาทิ กระทรวงการคลังได้จัดทำร่าง พ.ร.บ. มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อกำหนดมาตรการทางภาษี ค่าธรรมเนียม และมาตรการอื่นๆ ให้ผู้ประกอบการที่ก่อมลพิษดำเนินมาตรการป้องกันและลดมลพิษ รวมถึงการแก้ไขความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้เติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555-2559 โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้จัดทำนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2555-2564) มุ่งสู่ “นวัตกรรมเขียว เพื่อสังคมดีมีคุณภาพและเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ” ภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

การเตรียมความพร้อมเข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรให้ความสำคัญกับสร้างการรับรู้/ตระหนักถึงแนวทางการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียว โดยส่งเสริมและขยายผลการดำเนินงานของ กษ. ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม และใช้กลไกตลาดเพื่อสร้างความตระหนักรู้ของผู้บริโภค การสร้างระบบมาตรฐาน และการติดฉลากสีเขียว สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมสีเขียวใหม่ๆ รวมถึงสนับสนุนการลงทุนเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทาน การฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตร การให้เงินอุดหนุน/สร้างแรงจูงใจ ในการปรับปรุงแบบการทำเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การลดการปล่อยก๊าซเรือน การใช้กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อแสวงองค์/ความรู้เทคโนโลยี/แหล่งทุน

ปัจจุบัน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ยกร่างแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) โดยได้บรรจุประเด็นเศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) ไว้ด้วย ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร และยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน ซึ่งมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของเศรษฐกิจสีเขียว

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ภาครัฐควรสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกับเกษตรกรและภาคเอกชน โดยการสร้างแรงจูงใจในการปรับปรุงแบบการทำเกษตร การให้เงินอุดหนุน รวมถึงการใช้กลไกตลาดเพื่อสนับสนุนตลาดสีเขียว เพื่อให้สินค้าเหล่านี้มีตลาดจำหน่ายและสามารถแข่งขันได้ต่อไปในอนาคต

5.2.2 สนับสนุนการดำเนินการต่างๆ ที่ทำให้เกิดเกษตรสีเขียว อาทิ เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ ส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) การพัฒนาพืชพลังงานทดแทนอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง และขยายผลให้กว้างขวางขึ้น รวมถึงการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสีเขียวใหม่ๆ โดยอาจใช้กลไกความ

ร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้สามารถยกระดับมาตรฐานและเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม โดยในการดำเนินการ ควรจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมเป็นหลัก

5.2.3 สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาไปประกอบการพิจารณาจัดทำแนวทางเพื่อปรับปรุงโครงการภายใต้แผนพัฒนาการเกษตรฯ ให้สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจเขียว รวมถึงการติดตามนโยบายการดำเนินเศรษฐกิจสีเขียวของประเทศต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประเทศไทย

บรรณานุกรม

Dabrowska, Marta. n.d. **Towards a Green Economy** (Online).

<http://www.agriculturesnetwork.org/what-we-do/advocacy/rio-20/rio-20/towards-a-green-economy.>, July 23, 2012

Martin Khor. n.d. **The Transition to a Green Economy: Benefits, Challenges and Risks from a Sustainable Development Perspective** (Online).

http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/research_products/UN-DESA,%20UNCTAD%20Transition%20GE.pdf

Food and Agriculture Organization of the United Nations. September 2010. **Payments for environmental services within the context of the green economy, Natural Resources Management and Environment Department** (Online).

<http://www.fao.org/docrep/013/al922e/al922e00.pdf>

Preparatory Committee for the United Nations Conference on Sustainable Development. **2010. Objective and Themes of the United Nations Conference on Sustainable Development, Report of the Secretary-General** (Online).

http://www.minambiente.it/export/sites/default/archivio/allegati/rio_20/sg_report_eng.pdf, March 3, 2012

Supachai Panitchpakdi. n.d. (Online)

http://r0.unctad.org/trade_env/greeneconomy/RTR20/forewordRTR.pdf

United Nations Environment Programme. 2011. **Agriculture investing in natural capital** (Online).

http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/ger/2.0_Agriculture.pdf, May 21, 2012

UNCTAD Secretariat. 7-8 October 2010. **The green economy: Trade and sustainable development implications, Report of the Ad Hoc Expert Meeting** (Online).

<http://www.uncsd2012.org/content/documents/UNCTAD-Report-EGM-on-Green-Economy-background2.pdf>

- _____. 2012. **Success Stories** (Online).
<http://www.unep.org/greeneconomy/SuccessStories/tabid/29863/language/en-US/Default.aspx>, April 3, 2012
- _____. n.d. **Green Economy Report: A Preview** (Online).
<http://www.unep.ch/etb/publications/Green%20Economy/GER%20Preview%20v2.0.pdf>
- _____. April 2012. **Growing green and decent jobs** (Online).
http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/ituc_green_jobs_summary_en_final.pdf
- World Farmers' Organization. 2012. **Agriculture's Contribution to the Green Economy Proposed Outcomes from the Rio +20 Summit** (Online).
<http://worldfarmersorganisation.com/img/user/files/Policy%20Documents/Ag%20and%20the%20Green%20Economy.pdf>, July 23, 2012
- กระทรวงการคลัง. **ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ...** (Online).
<http://www.fpo.go.th/FPO/index2.php?mod=Content&file=contentview&contentID=CNT0006172&categoryID=CAT0000075>
- กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. **นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2555-2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555 - 2559**. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กระทรวงอุตสาหกรรม. มีนาคม 2554. **อุตสาหกรรมสีเขียว**. (อัดสำเนา)
- กรมควบคุมมลพิษ. 2551. **ทฤษฎี Eco-Efficiency ดุลยภาพระหว่างเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม** (Online).
<http://ptech.pcd.go.th/p2/eco-design-article-view.php?aid=81>, 15 มีนาคม 2555
- กรมหม่อนไหม. ม.ป.ป. **เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง** (Online).
http://www.qsds.go.th/qthaisilk/inside.php?com_option=page&aid=156, 15 กรกฎาคม 2555
- คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. 2553. **กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ.

บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. 2555. “การประชุม Rio+20: ความหวัง (อีกครั้ง) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.” **จับกระแส Rio+20 สู่อสังคมนไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, 27-50.

มูลนิธิชัยพัฒนา. ม.ป.ป. **เศรษฐกิจพอเพียง** (Online).

<http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html>, 26 กุมภาพันธ์ 2545.

ศูนย์การเรียนรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริภาคใต้ และศูนย์สาธิต และส่งเสริมงานศิลปอาชีพภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ม.ป.ป. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** (Online).

<http://www.moe.go.th/southernstudy/tp.php>, 6 กรกฎาคม 2555

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2543. **การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (อัดสำเนา)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2539. **แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544**. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (อัดสำเนา)

_____. 2544. **แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549**. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (อัดสำเนา)

_____. 2550. **แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554**. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (อัดสำเนา)

_____. 2555. **แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559**. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (อัดสำเนา)

สุธาวัลย์ เสถียรไทย. 2555. “การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธกับเศรษฐกิจสีเขียว.” **จับกระแส Rio+20 สู่อสังคมนไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, 169-226.

อดิษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2555. “เศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจสีเขียว.” **จับกระแส Rio+20 สู่อสังคมนไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, 227-250.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เอกสารผลลัพธ์ “The Future We Want”
ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน

เอกสารผลลัพธ์ “The Future We Want” ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน

ในการประชุมนี้ ผู้นำประเทศทั่วโลกได้ตกลงร่วมกันในการรับรองเอกสารผลลัพธ์การประชุม (Outcome document) ที่ใช้ชื่อว่า “The Future We Want” ซึ่งเอกสารดังกล่าว จะกลายเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนบทใหม่ต่อไป ทั้งนี้ ที่ประชุมได้เห็นชอบร่วมกันว่าเศรษฐกิจสีเขียวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสาระสำคัญของเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน ดังนี้

(1) ยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่า แนวทางการดำเนินงาน วิสัยทัศน์ รูปแบบ และเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ครอบคลุม 3 เสาหลัก (เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม) ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ต้องคำนึงถึงสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและลำดับความสำคัญของประเทศนั้นๆ ในการนี้ เศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และอาจใช้เป็นทางเลือกสำหรับการกำหนดนโยบาย แต่ไม่ได้เป็นชุดกฎตายตัว ทั้งนี้ เศรษฐกิจสีเขียวควรมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาความยากจน รวมถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เสริมสร้างการรวมกลุ่มของสังคม ปรับปรุงสวัสดิภาพของมนุษย์ และสร้างโอกาสสำหรับการจ้างงานและการได้งานที่เหมาะสม ขณะที่ยังต้องทำหน้าที่รักษาระบบนิเวศของโลก

(2) ยืนยันว่า แนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน ควรสอดคล้องกับหลักการของปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา แผนปฏิบัติการ 21 (แผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน) และแผนการดำเนินงานโจฮันเนสเบิร์ก และสนับสนุนการบรรลุข้อตกลงของเป้าหมายการพัฒนาในระดับนานาชาติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

(3) นโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจนควรจะ:

(3.1) สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ

(3.2) เคารพอธิปไตยในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละประเทศ โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม วัตถุประสงค์ หน้าที่รับผิดชอบ ลำดับความสำคัญ และนโยบายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ครอบคลุม 3 เสาหลัก

(3.3) ได้รับการสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสถาบัน/องค์กรที่มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมทั้งภาคประชาสังคม

(3.4) ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบองค์รวมและยั่งยืน ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม และสร้างโอกาส สร้างประโยชน์และอำนาจให้แก่ประชาชนทุกคน รวมทั้งเคารพสิทธิมนุษยชนของทุกคน

(3.5) คำนึงถึงความต้องการของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่ตกอยู่ในสถานการณ์พิเศษ

(3.6) เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมทั้งจัดหาแหล่งเงินทุน เสริมสร้างขีดความสามารถ และการถ่ายโอนเทคโนโลยีให้กับประเทศกำลังพัฒนา

(3.7) หลีกเลียงเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) และการเงินที่ไม่ยุติธรรม

(3.8) ไม่ใช่เศรษฐกิจสีเขียวเป็นเครื่องมือในการกีดกันที่ไม่เหมาะสม หรือเลือกปฏิบัติ หรือเป็นข้อจำกัดที่แอบแฝงในเรื่องการค้าระหว่างประเทศ หลีกเลียงการใช้มาตรการฝ่ายเดียวในการดำเนินการเกี่ยวกับประเด็นท้าทายด้านสิ่งแวดล้อม และสร้างความมั่นใจว่า การดำเนินมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกและการข้ามดินแดน ขึ้นอยู่กับฉันทามติระหว่างประเทศ

(3.9) ลดช่องว่างของเทคโนโลยีระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา และลดการพึ่งพาเทคโนโลยีของประเทศกำลังพัฒนา โดยการใช้มาตรการที่เหมาะสม

(3.10) เพิ่มสวัสดิการของชนพื้นเมือง ชุมชนท้องถิ่น และชนกลุ่มน้อย ยอมรับและสนับสนุนอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และผลประโยชน์ของพวกเขา และหลีกเลียงภัยคุกคามต่อมรดกวัฒนธรรม แนวปฏิบัติและภูมิปัญญาท้องถิ่นของพวกเขา

(3.11) เพิ่มสวัสดิการของสตรี เด็ก เยาวชน บุคคล คนพิการ เกษตรกรยังชีพและเกษตรกรรายย่อย ชาวประมง และคนที่ทำงานในวิสาหกิจขนาดกลางและเล็ก และปรับปรุงวิถีชีวิตและเสริมสร้างอำนาจให้แก่กลุ่มคนยากจนและอ่อนแอ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา

(3.12) จัดสรรเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ให้กับผู้หญิงและผู้ชายอย่างเท่าเทียมกัน

(3.13) ส่งเสริมกิจกรรมการผลิตที่นำไปสู่การจัดความยากจนในประเทศกำลังพัฒนา

(3.14) ให้ความสำคัญกับความไม่เท่าเทียมกัน และส่งเสริมการพัฒนาสังคมแบบองค์รวม รวมทั้งการคุ้มครองทางสังคม

(3.15) ส่งเสริมการบริโภคและรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืน

(3.16) พยายามใช้กระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเป็นธรรม เพื่อเอาชนะความยากจนและความไม่เท่าเทียมกัน

(4) การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ถือเป็นคำมั่นร่วมกันของนานาประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศสามารถเลือกแนวทางที่เหมาะสม และสอดคล้องกับแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน กลยุทธ์ และลำดับความสำคัญของชาติ

(5) ยอมรับว่าเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการจัดความยากจน จะเพิ่มความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และลดของเสีย

(6) ตระหนักว่า การดำเนินการอย่างเร่งด่วนเกี่ยวกับรูปแบบของการผลิตและการบริโภคไม่ยั่งยืน เป็นพื้นฐานของการจัดการปัญหาความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จาก

ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศอย่างยั่งยืน พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมการเจริญเติบโตของโลกแบบองค์รวม ยั่งยืน และเสมอภาค

(7) สนับสนุนให้แต่ละประเทศพิจารณาดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการขจัดความยากจน ในลักษณะของความพยายามที่จะผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเสมอภาคแบบองค์รวม และยั่งยืน และการสร้างงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับผู้หญิง เยาวชน และยากจน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อมั่นว่า แรงงานจะต้องได้รับการฝึกทักษะ มีการศึกษา และเสริมสร้างขีดความสามารถ และมีมาตรการปกป้องทางสังคมและสุขภาพ นอกจากนี้ กระตุ้นให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด รวมทั้งภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมร่วมสนับสนุนให้ความร่วมมือตามความเหมาะสม และขอให้หน่วยงานรัฐบาลพัฒนาความรู้และความสามารถทางสถิติเกี่ยวกับแนวโน้มของการสมัครงาน การพัฒนาและข้อจำกัด และบูรณาการข้อมูลที่เกี่ยวข้องเป็นสถิติแห่งชาติ ด้วยการสนับสนุนของหน่วยงานในสหประชาชาติที่เกี่ยวข้อง

(8) ตระหนักถึง ความสำคัญของการประเมินผลของปัจจัยทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการร่วมกันภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขของประเทศ ทั้งนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงโอกาสและความท้าทาย รวมถึงค่าใช้จ่าย และผลประโยชน์จากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน โดยใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และการวิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพที่มีอยู่ ทั้งนี้ ที่ประชุมรับทราบว่ามีการใช้มาตรการที่หลากหลาย ได้แก่ กฎระเบียบ ความสมัครใจ และอื่นๆ ในระดับชาติ และสอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน และขอยืนยันว่านโยบายทางสังคมมีความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(9) รับทราบว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด รวมทั้งพันธมิตร ระบบเครือข่าย และการแบ่งปันประสบการณ์ในทุกระดับ จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำไปกำหนดนโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เหมาะสม รวมถึงนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว รับทราบประสบการณ์ในเชิงบวกของบางประเทศ รวมทั้งประเทศกำลังพัฒนา ในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน ผ่านกระบวนการดำเนินงานแบบองค์รวม และยินดีแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยสมัครใจ ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพของการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ที่แตกต่างกัน

(10) ตระหนักถึงพลังอำนาจของเทคโนโลยีการสื่อสาร รวมถึงการเชื่อมต่อเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความร่วมมือทางวิชาการ และการเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาอย่างยั่งยืน เทคโนโลยีเหล่านี้ สามารถเสริมสร้างความขีดความสามารถ และแบ่งปันประสบการณ์ และความรู้ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ลักษณะเปิดกว้างและโปร่งใสในพื้นที่ที่แตกต่างกัน

(11) ตระหนักถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงการเงิน เทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพ และความต้องการของชาติ ในการดำเนินนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน เรียกร้องให้มีการใช้ระบบการประสานงานภายใต้องค์การสหประชาชาติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกับผู้บริจาคและองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ในการประสานงาน และให้ข้อมูลตามที่ร้องขอ โดย

(11.1) จับคู่ระหว่างประเทศที่สนใจกับหุ้นส่วนที่มีความเหมาะสมที่สุดที่จะสามารถให้การสนับสนุนเรื่องที่ร้องขอ

(11.2) คู่มือปฏิบัติงานและ/หรือการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในการใช้นโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจนในทุกระดับ

(11.3) รูปแบบหรือตัวอย่างที่ดี ของนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน

(11.4) ระเบียบวิธีการประเมินผลนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน

(11.5) เวทีการเจรจาที่มีอยู่และที่เกิดขึ้นใหม่ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียว

(12) เน้นความสำคัญของรัฐบาล ในการเป็นผู้นำการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ โดยใช้กระบวนการที่โปร่งใสและบูรณาการ นอกจากนี้ ที่ประชุมยังรับทราบความพยายามของประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศกำลังพัฒนา ที่ได้ริเริ่มกระบวนการจัดทำนโยบายและกลยุทธ์เศรษฐกิจสีเขียวของชาติ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน

(13) เรียกร้องให้ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งคณะกรรมการต่างๆ ภายใต้ต้องการสหประชาชาติ ในระดับภูมิภาค องค์กรและหน่วยงานอื่นๆ ภายใต้ต้องการสหประชาชาติ และองค์กรระหว่างภูมิภาคและระหว่างรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง สถาบันการเงินระหว่างประเทศ และกลุ่มสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอย่างยั่งยืน สนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาตามคำร้องขอ เพื่อให้บรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด

(14) เรียกร้องให้ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน และพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับกฎหมายของประเทศ นอกเหนือจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว

(15) รับทราบว่าบทบาทของสหกรณ์และบริษัทขนาดเล็กมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมแบบองค์รวม และลดปัญหาความยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา

(16) สนับสนุนความร่วมมือที่มีอยู่ และความร่วมมือใหม่ๆ รวมถึงพันธมิตรระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมเงินทุนสาธารณะจากภาคเอกชน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น และชนพื้นเมืองตามความเหมาะสม ในการนี้ รัฐบาลควรสนับสนุนความคิดริเริ่มในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ในการสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการขจัดความยากจน

(17) ตระหนักถึงบทบาทของเทคโนโลยี รวมถึงความสำคัญของการส่งเสริมนวัตกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา เรียกร้องให้รัฐบาลสร้างกรอบการดำเนินงานที่ผลักดันให้เกิดเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อ

สิ่งแวดล้อม การวิจัย และการพัฒนา และนวัตกรรม รวมทั้ง การสนับสนุนเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการจัดความยากจนตามความเหมาะสม

(18) เน้นความสำคัญของการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับประเทศกำลังพัฒนา และระลึกถึงข้อบทว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี การเงิน การเข้าถึงข้อมูล และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ตามที่ได้เคยตกลงกันไว้ในแผนปฏิบัติการโจฮันเนสเบิร์ก เพื่อสนับสนุนการอำนวยความสะดวก และบริการทางการเงิน ตามความเหมาะสม การเข้าถึงและการพัฒนา การถ่ายทอด และการแพร่ขยายของเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งการลดหย่อนภาษี และการให้สิทธิพิเศษตามที่เคยตกลงร่วมกัน

(19) สนับสนุนความพยายามของประเทศกำลังพัฒนาในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทของการจัดความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านความช่วยเหลือทางวิชาการและเทคโนโลยี

ภาคผนวก ข

ประเภทการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

ประเภทการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

กรมหม่อนไหม (ม.ป.ป.) ได้รวบรวม และกำหนดประเภทการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย 5 รูปแบบหลัก ดังนี้

1. เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming)

ระบบเกษตรที่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสอดคล้อง สร้างผลผลิตพืชและสัตว์ให้เหมาะสมกับระบบนิเวศของพื้นที่โดยไม่แบ่งแยกทุกสิ่งออกจากธรรมชาติ พยายามแทรกแซงการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีทางการผลิตให้น้อยที่สุด ทำให้ระบบการเกษตรและธรรมชาติเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างเป็นองค์รวมเพื่อให้เกษตรกรสามารถมีชีวิตอยู่แบบพอเพียงและพึ่งตนเองได้ โดย Mr. Masanobu Fukuoka ซึ่งเป็นผู้วางรากฐานของการเกษตรกรรมธรรมชาติ ได้กำหนดหลักการสำคัญของเกษตรธรรมชาติไว้ 4 ประการ คือ

1) ไม่มีการไถพรวนดิน เนื่องจากในธรรมชาตินั้นพื้นดินมีการไถพรวนโดยตัวของมันเองอยู่แล้ว ด้วยการชอนไชของรากพืช และโดยสัตว์แมลงและสิ่งมีชีวิตเล็กๆที่อยู่ในดิน

2) งดเว้นการใส่ปุ๋ย เนื่องจากการใส่ปุ๋ยเป็นการเร่งการเจริญเติบโตของพืชแบบชั่วคราวในขอบเขตแคบๆ เท่านั้นธาตุอาหารที่พืชได้รับก็ไม่สมบูรณ์ พืชที่ใส่ปุ๋ยจึงมักอ่อนแอ ส่งผลให้เกิดโรคและแมลงได้ง่ายขึ้น ดินที่ใส่ปุ๋ยเคมีติดต่อกันนานจะมีสภาพเป็นกรดและเนื้อดินเหนียวไม่ร่วนซุย

3) ไม่กำจัดวัชพืช เนื่องจากการกำจัดวัชพืชเป็นงานหนักและไม่สามารถทำให้วัชพืชหมดสิ้นไปได้ ดังนั้นเกษตรกรธรรมชาติจึงต้องคิดค้นกฎเกณฑ์ที่วัชพืชจะควบคุมตัวเอง เช่น การปลูกพืชบางประเภทให้คลุมหญ้าแล้วก็เป็นปุ๋ยแก่พืชปลูกด้วย

4) ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรรมธรรมชาติของฟูกุโอกะในทางปฏิบัติทำโดยการไปรยพางคลุมพื้นที่นา หว่านข้าวชนิดต่างๆที่เหมาะสมกับฤดูกาลลงไปพร้อมกับเมล็ดพืชตระกูลถั่ว และเทคนิคอีกอย่างก็คือการทำกระสุนดินเหนียวหุ้มเมล็ดข้าวเอาไว้เพื่อป้องกันนก หนู และศัตรูอื่นๆก่อนที่ข้าวจะงอก มีการใช้เทคนิคการให้น้ำเข้าในทีนาในโอกาสที่เหมาะสมเพื่อเปิดโอกาสให้ข้าวเติบโตสู้กับพืชคลุมด้วย ปัจจุบันแนวความคิดของฟูกุโอกะได้รับการแพร่ขยายไปหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเขตเอเชีย ทั้งนี้เพราะปรัชญาการทำเกษตรของฟูกุโอกะสอดคล้องกับพื้นฐานทางความเชื่อทางศาสนาของสังคมเกษตรกรรมในภูมิภาคนี้

2. เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming)

เป็นรูปแบบการทำเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพ โดยการทำการเกษตรอินทรีย์จะนำเศษซากพืช ซากสัตว์ และซากเหลือทิ้งต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงดิน โดยผสมผสานกับการกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี คือ ให้สิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติช่วยในการควบคุมและทำลายศัตรูพืช เกษตรกรเกิดความตระหนักต่อสุขภาพที่ได้รับอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสารพิษที่ตกค้างในผลผลิตทางการเกษตร

ทั้งนี้ “เกษตรกรรมอินทรีย์” ในคำจำกัดความของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ หรือ IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) คือ ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใย ด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นที่หลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยสารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ แต่ในขณะเดียวกัน ก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืช และสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

3. เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming)

ระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดจะต้องเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในไร่กันอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การเกษตรแบบผสมผสาน ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยการใช้ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้นระบบเกษตรแบบผสมผสานจึงมิใช่การเกษตรแบบใหม่และมิใช่การเกษตรแบบดั้งเดิม หากแต่เป็นประเภทของการเกษตรกรรมทางเลือกที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากภูมิปัญญาแบบพื้นบ้าน และการจัดการฟาร์มแบบใหม่

เกษตรกรจะได้รับประโยชน์จากการทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยมีรายได้ภาคการเกษตรจากกิจกรรมการเกษตรหลาย ๆ ชนิดเพิ่มขึ้น อีกทั้งเป็นการลดความเสี่ยงจากกิจกรรมการผลิตเพียง 1-2 ชนิด ช่วยลดต้นทุนการผลิต จากการใช้ทรัพยากรในฟาร์มและปัจจัยการผลิตร่วมกันในการผลิตกิจกรรมการเกษตร เกิดการกระจายการใช้ที่ดิน ทุน และแรงงานของครัวเรือนเกษตรกรได้อย่างต่อเนื่องตลอดปีในระยะยาว สร้างสมดุลทางธรรมชาติทำให้ระบบนิเวศเกษตรของชุมชนดีขึ้น

4. วนเกษตร (Agro-forest)

เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรและพื้นที่ป่าไม้ที่ยั่งยืน โดยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความสอดคล้องเกื้อกูลกับระบบนิเวศป่าไม้ในท้องถิ่น เกษตรกรจะได้รับประโยชน์จากการทำวนเกษตร โดยเกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ พื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ และทำให้ภูมิอากาศในท้องถิ่นดีขึ้น (ด้านนิเวศวิทยา) รวมถึงเป็นแหล่งอาหารเสริมเป็นแหล่งอาหารสัตว์ เป็นแหล่งผลิตที่หลากหลาย และช่วยลดต้นทุนการผลิตในฟาร์ม (ด้านเศรษฐกิจสังคม)

5. เกษตรทฤษฎีใหม่

ระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ที่มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่พอเพียงและสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงแก่ครัวเรือน สร้างความมั่นคงทางอาหาร เกิดการพึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งพาจากภายนอก โดยมีแนวทางพัฒนา 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นแรก เน้นการผลิตที่พึ่งพาตนเอง โดยแบ่งอัตราส่วนการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน ทรัพยากรน้ำในไร่นา ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เพื่อการสร้างผลผลิตอาหารให้มีความหลากหลายและพอเพียง มีรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกโดยมีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นาอย่างเต็มที่ เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และความแปรปรวนของราคาผลผลิต ลดรายจ่ายในครอบครัว ลดการใช้สารเคมี ทำให้คุณภาพของดินและระบบนิเวศเกษตรของไร่นาและชุมชนดีขึ้น สมาชิกมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ครอบครัวมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นครอบครัวที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นถัดไป

ขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกัน นำไปสู่กิจกรรมที่เข้มแข็ง เกิดการร่วมมือในการผลิต การตลาด ร่วมคิดร่วมวางแผน และระดมทรัพยากรในการผลิต จัดระบบการผลิต ศึกษากระบวนการตลาด การค้าขาย การจำหน่ายผลผลิตร่วมกัน สร้างสวัสดิการความเป็นอยู่ ด้านการศึกษาและอนามัยร่วมกันในชุมชน เกิดความสามัคคีปรองดองกัน สามารถร่วมดำเนินธุรกิจโดยการร่วมกันซื้อร่วมกันขาย ซึ่งจะช่วยในการลดค่าขนส่ง ทำให้เกิดการเรียนรู้แหล่งผลิต ซื้อขายปัจจัยการผลิตและผลผลิต นอกจากนี้การรวมกลุ่มจะทำให้มีผลผลิตในปริมาณที่มากพอจนสามารถเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาในการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตรได้อีกด้วย เมื่อองค์กรหรือกลุ่มสหกรณ์เกิดความเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือกันเองได้แล้ว จึงมาสู่การดำเนินตามเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นสุดท้าย เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สุดท้าย

ขั้นที่สาม คือ ติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้าน เอกชน มาช่วยในการลงทุน ทำให้เกิดหน่วยเศรษฐกิจชุมชน เกิดการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด เช่น หน่วยการผลิต หน่วยขนส่ง หน่วยการจัดการ หน่วยติดต่อหาตลาด หน่วยการจำหน่าย หน่วยการลงทุน เป็นต้น เสมือนทำงานในบริษัทเดียวกัน เกิดการทำงานเป็นทีมนำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการบริหารจัดการ การดำเนินธุรกิจ เกิดขบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ทราบความต้องการทั้งชนิด ปริมาณ คุณภาพ และราคาสินค้า นิสัยการบริโภคและอุปโภคของลูกค้า สิ่งสำคัญจะต้องมีกลไก กฎระเบียบข้อบังคับ ร่วมกัน การจัดสรรปันส่วนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต้องยุติธรรมและมีคุณธรรม

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาสต่างๆ พอจะสรุปถึงประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ได้ ดังนี้ ช่วยให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัดไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ ในหน้าแล้งมีน้ำน้อยก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระ มาปลูกพืชผักต่างๆ ได้ แม้แต่ข้าวก็ยังปลูกได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้ก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้ และในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัว และช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย